

**ПОЛТАВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА
ЗВО «ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

Кафедра правознавства та фінансів

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

_____ Завідувач кафедри
31 січня 2023 р.

**ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ
ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА**

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Виконав:

здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
072 Фінанси, банківська справа
та страхування

Кіященко Марина Василівна

Керівник:

Шаравара Роман Іванович,
канд. екон. наук, доцент,
професор кафедри

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
1.1. Економічний зміст ділової активності підприємства	6
1.2. Методико-організаційні засади та критерії оцінки ділової активності підприємства	15
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ АГРОФІРМИ «ВЕРЕСЕНЬ».....	28
2.1. Фінансово-економічний аналіз ділової активності агрофірми «Вересень».....	28
2.2. Оцінка ділової активності підприємства за критеріями прибутковості та ефективністю використання ресурсів	35
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	49
3.1. Напрями підвищення ефективності ділової активності підприємства	49
3.2. Роль ділової активності підприємства у зростанні його прибутків.....	58
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70

ВСТУП

Актуальність дослідження. Щоб уникнути кризових явищ у виробничій та фінансовій діяльності кожному підприємству для забезпечення сталого економічного зростання необхідно розвивати ділову активність, яка покликана сприяти мінімізації ризику невдач за умов економічної нестабільності та конкуренції. Поняття ділової активності досить широке та охоплює практично всі аспекти діяльності підприємства. Щодо аналізу рентабельності підприємства, то зазначимо, що остання визначає життєздатність підприємства, його здатність забезпечувати інтереси інвесторів, конкурувати з іншими підприємствами. Що коефіцієнт рентабельності, то ефективніша діяльність підприємства.

Стан вивченості проблеми. Проблеми оцінювання ділової активності та рентабельності підприємств розглядають у своїх працях М.Д. Білик, Н.І. Власюк, Р.О. Костирко, Я.І. Костецький, Т.П. Куриленко, Н.Л. Мешкова, Є.В. Мних, О.В. Павловська, В.О. Подольська, Н.М. Притуляк, О.В. Яріш та ін. Однак, за результатами проведеного дослідження встановлено, що на даний час відсутній системний підхід до вивчення питань підвищення ділової активності та рентабельності підприємств

Мета дослідження: проаналізувати параметри та критерії оцінки показників ділової активності та рентабельності підприємств.

Для досягнення поставленої мети розв'язуються наступні **завдання:**

- 1) дослідити теоретичний зміст та принципи ділової активності підприємства;
- 2) вивчити методико-організаційні засади та критерії оцінки ділової активності підприємства;
- 3) виокремити фінансово-економічні показники роботи підприємства агрофірмі «Вересень»;
- 4) проаналізувати ділову активність підприємства за критеріями прибутковості та ефективності використання ресурсів;

5) окреслити заходи по вдосконаленню системи ділової активності підприємства.

Об'єкт дослідження – фінансове стан сільськогосподарського підприємства.

Предмет дослідження – вплив ділової активності на фінансовий стан підприємства.

Теоретична і методологічна основа дослідження ґрунтується на використанні основних положень економічної теорії, розробок провідних вчених економістів з питань стабілізації підприємств, а також законодавчих та нормативних актів.

Для досягнення мети у магістерській роботі використані такі **методи**: діалектичний метод пізнання та теоретичного узагальнення; аналізу і синтезу; індукції та дедукції; методи порівняльного економічного аналізу використовувалися з метою забезпечення вірогідності висновків і рекомендацій; графічний і табличний – для наочного відображення результатів дослідження; абстрактно-логічний – для формування мети і завдання дослідження. Крім того було застосовано системний підхід, групування та порівняння.

База дослідження: Агрофірма «Вересень» (с. Погреби Глобинського р-ну Полтавської обл). Основний вид діяльності: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Інформаційну базу дослідження складають підручники з фінансового аналізу та менеджменту, збірники наукових праць, спеціальна періодична література, фінансова звітність підприємства.

Апробацію положень дослідження здійснено під час IV Всеукр. наук.-практ. конф. «Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу», 8 грудня 2022 р., що відбулася на базі Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна».

Наукова новизна виконаної роботи полягає у системно-структурному

дослідженні та подальшому розвитку теоретико-методологічних і прикладних засад підвищення ефективності підприємства. Магістерська робота є самостійно виконаним дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст магістерської роботи викладено на 69 сторінках

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Економічний зміст ділової активності підприємства

Світова практика управління пов'язує поняття ділової активності підприємства з поняттям його інвестиційної привабливості. Показники ділової активності відбивають ефективність використання фінансових ресурсів підприємства. Ділова активність відбиває рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів. Паралельно він характеризує якість управління та потенціал розвитку підприємства [1, с. 10].

На наш погляд, недоцільно оцінювати ділову активність лише на основі аналізу інвестиційної діяльності підприємства. Інвестиційна привабливість підприємства характеризує інвестиційну активність.

Ділову активність підприємства можна як процес управління ефективністю економічної діяльності суб'єктів економічних відносин, мотивований на макро- і мікрорівнях. З позицій необхідності вдосконалення управління бізнесом у сучасних посткризових умовах функціонування господарської діяльності промислового підприємства його можна визначити як процес забезпечення досягнення цілей розвитку підприємства у сфері виробництва та реалізація продукції, що включає такі основні етапи, як: 1) вивчення змін у зовнішньому середовищі підприємства та своєчасне реагування на них дієвими заходами; 2) забезпечення ефективності основної діяльності на основі зниження операційних витрат та підвищення рентабельності виробництва; 3) створення конкурентних переваг промислового підприємства на товарних ринках на основі впровадження нових технологій, задоволення споживчого попиту відповідно до його потреб у різні проміжки часу [3, с. 107].

У сучасних умовах ділова активність підприємств спрямована на мобілізацію внутрішніх ресурсів для економічного зростання та діяльності у зовнішньоекономічному середовищі. Внутрішня активність виявляється у зростанні економічного потенціалу підприємств чи підвищенні ефективності його використання. Аналіз та оцінка внутрішньої ділової активності здійснюється в кількісному та якісному відношенні. Кількісні показники оцінки

ділової активності виражаються динамікою синтетичних і аналітичних показників виробничої та фінансової складової діяльності підприємств. У практиці аналітичної роботи ці показники доцільно групувати: за абсолютними та відносними значеннями приросту за базовим рівнем або за планом, щодо ефективності використання виробничих ресурсів та капіталу.

У посткризовий період не менш важливим є аналіз показників рентабельності. Рентабельність показує, наскільки прибутковою є діяльність компанії. Відповідно, що вищі показники рентабельності, то ефективніша діяльність підприємства. Тому сьогодні підприємство має прагнути досягнення більш високих показників, а керівництво має визначати шляхи їх зростання [7].

Існує значна кількість коефіцієнтів рентабельності, застосування кожного з яких залежить від характеру оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Вибір розрахункового показника (прибутку), що використовується у розрахунках, насамперед залежить від характеру оцінки. Найчастіше використовують чотири різні показники: валовий прибуток, операційний прибуток, прибуток до оподаткування, чистий прибуток [8, с. 179].

Слід зазначити, що немає загальноприйнятих значень рентабельності, які можна використовувати в аналізі. Тому зростання всіх показників рентабельності в динаміці за звітні періоди сприймається як позитивна тенденція.

Залежно від цього, із чим порівнюється показник прибутку, розрізняють дві групи показників рентабельності: рентабельність інвестицій (капіталу); рентабельність продажів.

У групі коефіцієнтів рентабельності інвестицій (капіталу) розраховуються два основні коефіцієнти: рентабельність сукупного капіталу (або активів); Рентабельність власного капіталу. Оцінюючи рентабельність продажів на основі прибутку та виручки від продажів, розраховують коефіцієнти рентабельності всієї продукції в цілому або окремих її видів. Як і разі рентабельності власного капіталу, існує безліч показників з метою оцінки рентабельності продажів, що з вибором тієї чи іншої виду прибутку.

Найчастіше використовують валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності чи чистий прибуток.

Відповідно розраховуються три показники рентабельності продажів. Щодо операційної рентабельності реалізованої продукції зазначимо, що цей коефіцієнт показує рівень рентабельності підприємства після відрахування витрат за виробництво і товарів. При розгляді разом із показником валового прибутку можна отримати інформацію про те, що спричинило зміни рентабельності. Якщо, наприклад, валова маржа за кілька років суттєво не змінилася, а операційна маржа поступово знижувалась, то причина, швидше за все, у збільшенні адміністративних та маркетингових витрат. Останній показник – чиста рентабельність реалізованої продукції. У ньому зазначається сума прибутку на гривню реалізованої продукції. Стабільність операційної маржі протягом будь-якого періоду при одночасному зниженні чистого прибутку може свідчити або збільшення фінансових витрат і збитків від участі в капіталі інших підприємств, або збільшення суми сплачуваних податкових платежів. Цей коефіцієнт показує повний вплив структури капіталу та фінансування підприємства на її прибутковість.

Економічний суб'єкт – це соціально-економічна система, яка визначається як сукупність ресурсів з обов'язковою участю фактора праці. Ця система перебуває під впливом довкілля. Тією чи іншою мірою діяльністю підприємства цікавляться багато людей: власники, потенційні інвестори, підрядники, менеджери тощо. буд. Кожен їх оцінює діяльність суб'єкта з урахуванням показників, якими можна простежити стан управління, механізм економічних відносин і напрями розвитку.

Тому формування показників є важливим завданням системи керування. Вони мають відображати реальний стан процесів та явищ, бути зрозумілими користувачам та своєчасними. Показники класифікуються за різними критеріями залежно від мети аналізу та залежно від джерела економічної інформації мають різні аспекти [1, с.93].

Широкий вираз усієї діяльності підприємства перебуває у показниках фінансового стану підприємства, серед яких провідне значення надається показникам ділової активності. Це з тим, що показники ділової активності відбивають процеси економічного розвитку та динаміки. Саме динамічні позитивні результати свідчать, що підприємство є інвестиційно привабливим, фінансово стійким і кредитоспроможним.

Тому оцінка показників ділової активності підприємства є актуальним завданням системи менеджменту менеджменту. Провідні вчені-економісти приділяли увагу визначенню змісту ділової активності підприємства та методам аналізу. Світова практика управління пов'язує поняття ділової активності із поняттям інвестиційної привабливості підприємства [2, с. 261].

Показники ділової активності відбивають ефективність використання фінансових ресурсів підприємства. Ділова активність характеризує зусилля підприємства, створені задля забезпечення свого стійкого становища усім видах ринків, а більш вузькому значенні відбиває виробничо-комерційну діяльність [3, с.112]. Ділова активність – комплексна характеристика підприємства, що втілює у собі різні боки діяльності, обумовлена системою показників, визначальних місце підприємства над ринком конкретних товарів, географію ділових зв'язків, репутацію підприємства як партнера, активність інноваційно-інвестиційної діяльності та конкурентоспроможність [4, с. 423].

Українські вчені-економісти вважають, що ділову активність підприємства можна охарактеризувати показниками оборотності капіталу [2, с. 270], [5, с. 417], [6, с. 415]. Однак, враховуючи складність показників, можна стверджувати, що доцільно оцінювати ділову активність підприємства на основі вивчення динаміки та співвідношення темпів зростання абсолютних показників та вивчення величини та відносної динаміки, що характеризують рівень ефективності авансованих та споживаних ресурсів.

Проведення такої оцінки доповнюється аналізом динаміки відносних характеристик: обороту дебіторської та кредиторської заборгованості; аналіз господарської діяльності з погляду ресурсоефективності та ефективності

використання фінансових ресурсів, продуктивності праці та показників оборотності виробничих фондів.

Кошти суб'єктів господарювання перебувають у постійному русі, переходячи з однієї стадії до іншої. Чим швидше відбувається звернення, тим більше продукції компанія може зробити та продати у встановленому розмірі. Уповільнення обороту вимагає додаткових вкладень і може спричинити погіршення фінансового становища підприємства.

Ефект, що досягається внаслідок прискорення оборотності, виражається насамперед у збільшенні обсягу випуску продукції та розміру прибутку без додаткового залучення фінансових ресурсів.

Крім того, збільшення оборотності відображає збільшення економічного потенціалу підприємства, оскільки дозволяє вивільнити частину оборотних коштів на власні потреби (зокрема, розвиток виробництва).

Ділова активність проявляється у поступовій динаміці розвитку підприємства, швидкості оборотності коштів підприємства. Критеріями ділової активності є рівень ефективності використання ресурсів підприємства, стійкість економічного зростання, ступінь виконання завдання за основними показниками господарської діяльності та ін.

Проте основним критерієм ефективності підприємства є його прибутковість, тому під час здійснення господарську діяльність підприємство має намагатися як прискорити рух коштів, а й отримати від цього проекту максимальну отдачу.

Аналіз ділової активності полягає у вивченні рівнів та динаміки різних фінансових коефіцієнтів – показників товарообігу.

Аналіз ділової активності дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує ресурси (кошти), оскільки саме цей показник визначає платоспроможність, фінансову стійкість та стійкість діяльності суб'єкта господарювання [1, с. 277].

Фінансові ресурси підприємства - це кошти, що перебувають у його розпорядженні та призначені для здійснення поточних витрат та витрат на

розширене відтворення, виплати за всіма зобов'язаннями та заохочення працівників.

Формування фінансових ресурсів для підприємства здійснюється з допомогою низки джерел фінансування. Розрізняють дві групи джерела фінансування: власні кошти (внутрішнє фінансування); залучені кошти (зовнішнє фінансування).

Фінансування називається внутрішнім, якщо воно здійснюється за рахунок коштів, одержаних від діяльності підприємства (прибуток, суми амортизації, кошти, одержані від реалізації майна). Початкове формування коштів відбувається у момент створення суспільства з допомогою статутного капіталу.

Статутний капітал є майном підприємства, створеним рахунок вкладів засновників, розмір яких регулюється законодавством.

Зовнішнє фінансування – це гроші, які пов'язані з діяльністю підприємства. До них відносяться: кошти, що мобілізовані на фінансовому ринку: продаж акцій, облігацій; кредит; операції з валютою та дорогоцінними металами; відсотки та дивіденди з цінних паперів інших емітентів; кошти, які підприємство отримує у порядку перерозподілу: субсидії з державного бюджету; страхові відшкодування; фінансові ресурси, які від галузевих структур, об'єднань, концернів [16; З. 166-167].

Фінансові ресурси підприємств, що переважає формою ідентифікації яких є кошти, мають такі особливості:

□ фінансові ресурси як у статистичному відношенні, так і під час руху завжди виражають ставлення власності, тобто належать або державі, або приватному сектору економіки, або населенню; фінансові ресурси завжди мають певне джерело та певне призначення; формування та використання фінансових ресурсів завжди має свою правову сторону та регулюється законодавчими та нормативними актами [17; С. 15].

Але фінансові ресурси - не єдиний вид ресурсів, раціональний розподіл та використання яких впливає на рівень ділової активності. В економічній теорії

ресурси прийнято поділяти на 4 групи: природні, матеріальні, трудові та фінансові.

До природних ресурсів відносяться земля, родовища корисних копалин, ліси і т. д. До робочої сили належить персонал підприємства. До матеріальних цінностей можна віднести виробничі фонди підприємства, які з основних та оборотних коштів.

Оборотні кошти - це предмети праці, що беруть участь лише в одному виробничому періоді (циклі), за який вони повністю переносять свою вартість у собівартість виробленої продукції, змінюючи при цьому свою форму, розміри, фізичний чи хімічний стан.

Усі оборотні кошти підприємства, що обслуговують виробничий процес, поділяються на дві групи: оборотні кошти у складі виробничих запасів; оборотний капітал у сфері виробництва.

До складу оборотного капіталу також включаються нематеріальні елементи з допомогою витрат майбутніх періодів. Ці витрати пов'язані з підготовкою до виробництва нового обладнання чи підготовкою до експлуатації свердловин [13, с. 114].

Оборотні кошти - це кошти, що вкладаються в оборотні кошти та фонди звернення для забезпечення безперервного виробництва та реалізації продукції, що випускається. Склад та розміщення оборотних коштів залежить від сфери, в якій він працює: виробнича, торгово-посередницька чи сфера послуг. Деякі вчені вважають, що поняття оборотного капіталу та оборотного капіталу тотожне.

Основні кошти — це засоби праці, які мають вартість і що у процесі виробництва протягом багатьох виробничих періодів, не змінюючи своєї форми та властивостей, які вартість переноситься на собівартість продукції поступово, принаймні їх зносу, шляхом амортизації. При вирішенні завдань підвищення рівня ділової активності та ефективності виробництва важливе значення має поліпшення якості фондів, їх складу та структури.

Залежно від характеру ролі основних фондів у виробничому процесі розрізняють основні виробничі та невиробничі та невиробничі фонди. Основні виробничі фонди діють у сфері матеріального виробництва, а невиробничі фонди задовольняють побутові та культурні потреби працівників. До них відносяться житлові будинки, дитячі та освітні установи, клуби, стадіони, їдальні, медичні установи тощо, які перебувають на балансі підприємства. Відповідно до виробничого призначення розрізняють такі види основних виробничих фондів: будівлі виробничого призначення; споруди (мости, доменні печі та ін.); передавальні пристрої (трубопроводи, лінії електропередач); енергетичні машини та обладнання (парові котли, дизелі); робочі машини та обладнання (підживлювальні преси, агрегати); вимірювально-регулювальні пристрої; обчислювальна техніка; автомобілі всіх видів; інструменти; інвентар; Інші основні виробничі фонди.

Співвідношення різних груп основних фондів у їхній спільній вартості характеризує їх виробничу структуру. Структура виробництва та її оптимізація істотно впливають на ділову активність [13, с. 88-89].

Фінансовий стан є комплексне поняття, що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничих та економічних факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання ресурсів.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної, фінансово-господарської діяльності та особливо від рівня ділової активності. Як правило, високий рівень ділової активності призводить до збільшення показників обсягу, виробництва та реалізації продукції, робіт, послуг та зниження собівартості, що, у свою чергу, підвищує рентабельність підприємства [12, с. 282 – 283].

Також під фінансовим станом підприємства розуміється ступінь забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Він відбиває у вартісній формі загальні результати діяльності підприємства, зокрема управління фінансовими ресурсами, тобто фінансову роботу. Бо для отримання доходу, прибутку підприємство повинне на належному рівні, з найменшими витратами організувати виробництво, збут продукції, раціонально розпоряджатися власними та позиковими ресурсами, тими ресурсами, які воно отримує, реалізуючи новостворену вартість.

Найбільш наочно фінансове становище підприємства визначається такими елементами його господарської діяльності: прибутковістю (рентабельністю) підприємства; оптимальність з погляду економічного становища підприємства розподілу прибутку, що залишається у його розпорядженні після сплати податків та обов'язкових внесків; наявність власних фінансових ресурсів (основних та оборотних коштів) не нижче мінімально необхідного рівня для організації виробничого процесу процесу реалізації продукції; раціональне розміщення основних та оборотних коштів (власних та позикових), насамперед, не допускаючи відтоку коштів у запаси непотрібного для підприємства обладнання, яке давно не встановлено або не використовується, надлишкових запасів товарно-матеріальних цінностей, виробничі витрати на дебіторську заборгованість, інші позапланові та непродуктивні витрати; платоспроможність; ліквідність.

Якщо підприємство досягає необхідних параметрів у цих галузях, то фінансовий стан такого підприємства стає стійким.

Прибуток підприємства є основним джерелом зростання суми коштів. Фінансовий стан підприємства не може бути стійким, якщо воно не отримує прибуток у розмірах, що забезпечують необхідний приріст фінансових ресурсів, насамперед для фінансування заходів, спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази виробництва та соціальної сфери; Більше того, вона не може бути стабільною, якщо підприємство працює на збитки. Збиткова робота підприємства призводить до зменшення, з'їдання його фінансових ресурсів, особливо статутного капіталу. Саме тому першорядним завданням фінансової служби у забезпеченні високого рівня ділової активності підприємства є

фінансовий контроль за використанням планових планів та завдань із випуску високорентабельної, конкурентоспроможної продукції для внутрішнього та зовнішнього ринків, скорочення собівартості продукції, впроваджуючи режим ресурсозбереження у всіх сферах виробництва та управління. їх. Такий контроль є важливим чинником зростання ділової активності. Стабільний фінансовий стан формується в ході всієї виробничо-господарську діяльність за умови високого рівня ділової активності.

1.2. Методологічні та організаційні основи та критерії оцінка ділової активності підприємства

У разі, коли соціально-економічна напруженість у суспільстві наростає, а питання підвищення ефективності господарську діяльність підприємств набирають обертів, першому плані виходять такі інструменти її забезпечення, як і оцінка. Одним із основних показників об'єктивної, своєчасної та всебічної оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства є ділова активність. Ділова активність охоплює найважливіші сфери життя підприємства: виробництво, фінанси, збут, тому дозволяє оцінити внутрішню та зовнішню ефективність організації. Отже, актуальність вивчення проблем оцінки ділової активності зумовлена її вирішальною роллю у процесі забезпечення прибуткової діяльності підприємства.

До кінця ХХ ст. в економіці підприємницької діяльності як окремої категорії не приділялося особливої уваги, тому її значення та підходи до оцінки у процесі еволюції економічної думки набули якісних трансформацій. Поняття «підприємницька діяльність» увійшло до вітчизняної наукової школи у 90-х рр. ХХ ст. ХХ ст. з набуттям Україною незалежності, розвитком ринкової економіки, підприємництва та появою таких понять, як підприємницький ризик та неспроможність бізнесу, запобігання яким вимагало від підприємців активних дій [9, с. 215].

Разом із зміною сутності поняття «підприємницька діяльність» змінювалися та інструменти її оцінки. На сьогоднішній день запропоновано

кілька підходів до оцінки ділової активності підприємств, серед основних виділимо такі. За допомогою показників ефективності управління оборотним капіталом (оборотність оборотного капіталу, коефіцієнт оборотності капіталу); рентабельність активів [1, с. 195]; продуктивність праці [5, с. 184]; рентабельність; фінансовий стан: (прогнозування ймовірності банкрутства).

Тому в процесі оцінки автори пропонують використовувати два основних напрямки: з виділенням коефіцієнтів ділової активності та виділенням показників використання коштів [14, с. 508]. У той самий час механізм оцінки ділової активності залишається маловивченим, оскільки відсутня остаточний підхід до визначення його сутності, що утрудняє вибір та обґрунтування показників розрахунку. Таке становище призводить до того, що при оцінці характеризують лише окремі сторони ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, тобто складності немає.

Важливим показником ефективності використання ресурсів підприємства в умовах нестабільної економіки є його ділова активність. Саме тому визначення сутності підприємницької діяльності та показників її оцінки є надзвичайно важливим питанням сучасності.

Звернімо увагу на деякі підходи до визначення ділової активності підприємства. Ділова активність підприємства оцінюється за сукупністю кількісних та якісних параметрів (зростання економічного потенціалу підприємств, обсяг експортних поставок, імідж підприємства, його соціальна та екологічна активність) [7, с. 63]. Ділова активність підприємства є комплексною характеристикою, що відображає різні сторони діяльності підприємства і визначається такими критеріями, як місце підприємства на ринку, репутація, інноваційно-інвестиційна активність, конкурентоспроможність [12, с. 382].

Ділова активність компанії формується за рахунок внутрішньої та зовнішньої ефективності. Внутрішня ефективність забезпечується організацією господарську діяльність, зовнішня – кращої.

Ділова активність - економічна категорія, що характеризує господарську діяльність підприємства з позицій її внутрішніх змін і що у зв'язку зі зміною її інтенсивності в часі [3, с. 77]. Таким чином, підприємницька діяльність є складним поняттям, що виражається через систему взаємопов'язаних економічних категорій. Тому серед вчених є різні підходи до його визначення. Ділова активність розглядається як у широкому, і у вузькому значенні. У широкому значенні ділова активність передбачає сукупність зусиль підприємства щодо просування продукції, робочої сили та капіталу на ринки [10, с. 144-148; 16, с. 110].

У вузькому значенні підприємницька діяльність розглядається з погляду фінансово-господарську діяльність підприємства у контексті ефективності його виробничо-комерційної діяльності. В даному випадку словосполучення «ділова активність» є, мабуть, не дуже вдалим перекладом англійського терміна «ділова активність», що характеризує відповідну групу коефіцієнтів із системи показників оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання.]

На наш погляд, найбільш повне визначення ділової активності звучить так: «...це характеристика підприємства, що включає оцінку ступеня напруженості і виконання плану за всіма видами показників діяльності; комплекс зусиль, спрямованих на підвищення прибутковості підприємства та його інвестиційної привабливості, пошук можливих резервів підвищення ефективності виробництва, аналіз ефективності використання трудових, нематеріальних та фінансових ресурсів, прагнення лідерства на ринку» [3, с. 76].

Проаналізувавши основні підходи до змісту системи показників оцінки ділової активності підприємства, автор зробив такі висновки. Нині існує низка представників сучасної науки, які аналіз ділової активності бачать із погляду товарообігу. До основних показників оцінки ділової активності ставляться оборотність товарно-матеріальних запасів, середній термін інкасації, оборотність основних засобів, оборотність всіх активів [4]. У процесі діагностики ділової активності пропонується використовувати коефіцієнти

оборотності капіталу, рентабельності та оборотності капіталу. Важливими є такі показники: період операційного циклу, оборотність оборотних коштів, середній період обороту грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень [11].

Ділова активність підприємства проявляється у динамічності його розвитку, а показниками його оцінки є ступінь виконання планів, норм, стандартів; фактор стійкості економічного зростання; оцінка динаміки розвитку компанії [12].

Також існує низка підходів, що передбачають використання у процесі оцінки ділової активності показників: ліквідності, частки позикового капіталу, прибутковості, забезпеченості відсотками за кредитами, становища над ринком, ділову репутацію, залежність підприємства від великих постачальників, економічної цінності. додано, інвестиційно-ділова діяльність 3 , с. 77]. На наш погляд, ці показники не можуть повною мірою оцінити ділову активність господарської діяльності підприємства, оскільки більшою мірою належать до фінансової сторони підприємства. Тому слід звернути увагу до сутності поняття «підприємницька діяльність».

Зважаючи на те, що підприємницька діяльність передбачає ефективність господарської діяльності, а господарська діяльність поєднує в собі виробничу, фінансову та комерційну діяльність, то аналіз ділової активності має відбуватися за кожним із цих напрямів.

Ефективність виробничої діяльності доцільно проводити в розрізі аналізу продуктивності праці (трудомісткості), собівартості та рентабельності продукції, виконання виробничого плану. Аналіз ефективності комерційної діяльності підприємства має проводитися з погляду якості та конкурентоспроможності продукції, позицій щодо оцінки економічної ефективності, пов'язаних з рекламою та розширенням ринку збуту. Оцінка фінансового стану підприємства може бути здійснена шляхом визначення показників оборотності структурних елементів активів та пасивів підприємства.

Серед яких необхідно виділити: запаси, готову продукцію, кошти, дебіторську та кредиторську заборгованість, власний капітал, позиковий капітал.

У ході дослідження системи показників оцінки ділової активності підприємства встановлено, що до них відносяться, насамперед: тривалість чи швидкість обороту оборотних засобів, коштів у розрахунках, запасів за період, і навіть швидкість оборотності власного і позикового капіталу, вкладеного у яких. Для поглибленого аналізу господарської діяльності слід також враховувати оборотність елементів активів, таких як: запаси, малоцінні та швидкозношувані предмети, що безпосередньо беруть участь у виробничому процесі, незавершене виробництво, готова продукція, дебіторська заборгованість та ін. Аналіз стану оборотних засобів у розрізі структурних елементів та показників оборотності дозволяє визначити ефективність використання ресурсів підприємства загалом; встановити, у що вкладені кошти підприємства протягом фінансового циклу, і за потреби невідкладно вжити відповідних заходів щодо зміцнення фінансового стану підприємства та поліпшення його ділової активності. Показники ефективності використання капіталу підприємства є показниками ділової активності підприємства. Серед яких, насамперед, необхідно виділити швидкість оборотності власного капіталу підприємства, і навіть швидкість оборотності його кредиторську заборгованість [2].

Отже, відзначимо, що ділова активність відбиває рівень ефективності використання, передусім, активів підприємства міста і джерел їх формування, й те водночас характеризує якість управління ними, і навіть можливість функціонування та розвитку підприємства.

В даний час в економічній науці виділяють три рівні ділової активності підприємства: високий (достатній); середній (задовільний); низький (незадовільний). Кожен рівень ділової активності відповідає конкретній та властивій економічній та фінансовій ситуації. Тому розрізняють нормальну виробничо-економічну ситуацію, що відповідає високому рівню ділової активності, проблемну – вона характеризує середній рівень ділової активності

підприємства та кризову ситуацію, що характеризується низьким рівнем ділової активності. діяльності підприємства [15].

Нормальна ситуація - виробничо-економічна ситуація характеризується збігом умов та обставин, за яких створюються сприятливі умови для функціонування суб'єкта господарювання і формується стійка тенденція до збільшення темпів зростання розрахункових показників.

Проблемний визначається таким збігом економічних умов та факторів, за якого формується тенденція до погіршення стану підприємства та спостерігається нестійка динаміка розрахункових показників ділової активності.

Кризова ситуація виникає за відсутності оперативного реагування на стратегічні питання, які потребують невідкладного вирішення. Він визначається збігом подій, що формують стійку негативну тенденцію в характеристиках ділової активності, що оцінюються. Кризова ситуація може спричинити банкрутство підприємства [15].

Недоліком теорії зіставлення кризової ситуації з конкретним рівнем ділової активності є цифрового пояснення меж цих станів. Хотілося б знати, який саме цифровий діапазон відповідає якомусь із зазначених рівнів ділової активності і як діагностувати ту чи іншу виробничо-економічну ситуацію на підприємстві.

Фінансове управління господарської діяльності сільськогосподарського підприємства є важливим аспектом забезпечення ефективності його функціонування, оскільки в основі формування прибуткової діяльності лежить створення сталого фінансового стану. При цьому механізм фінансового управління повинен бути побудований таким чином, щоб з одного боку мінімізувати величину відтоку грошових потоків, а з іншого боку, створити умови для максимального їх надходження.

Стійкість фінансового становища сільськогосподарського підприємства у умовах ринкової економіки багато чому визначається його діловою активністю. Ділова активність підприємства залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх

факторів, до яких належать фактори попиту, ціновий фактор, виробничі, науково-технічні та макроекономічні фактори (грошово-грошові, цінові, амортизаційна політика та інші заходи державного регулювання). Водночас оцінка ділової активності передбачає аналіз результатів та ефективності основної виробничої діяльності, але її необхідно використовувати і щодо безперервності діяльності сільськогосподарського підприємства. Це пов'язано з можливими кризовими симптомами, що виникають у сільгоспвиробників, такими як низьке завантаження виробничих потужностей, збиткова діяльність або низька рентабельність протягом тривалого часу, різке погіршення фінансового стану, що може поставити під сумнів безперервність діяльності такого підприємства. . Подібні погляди на взаємозв'язок економічного розвитку та ділової активності поділяють і багато інших дослідників, що підкреслює значну актуальність аспектів, що вивчаються. Проте механізм оцінки та фінансового управління господарською діяльністю підприємства залишається недостатньо з'ясованим. Це пов'язано з багатогранністю підходів у визначенні поняття «підприємницька діяльність», а також наявністю певних невідповідностей у цих підходах з відсутністю чіткої розробки оціночних показників та методів фінансового управління підприємницькою діяльністю підприємств загалом і особливо сільськогосподарських.

У разі дефіциту фінансових ресурсів однією з перших місць виходять проблеми ефективного розподілу та його використання сільськогосподарськими підприємствами. Тому в умовах нестабільності ринкової економіки основним інструментом оцінки ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства є оцінка та аналіз їхньої ділової активності з метою управління господарською діяльністю.

Економічний зміст господарської діяльності сільськогосподарських підприємств можна як у широкому, і у вузькому значенні. У широкому значенні під підприємницькою діяльністю розуміється сукупність заходів та зусиль, що роблять підприємство з метою підвищення своєї конкурентоспроможності на товарному ринку. Вузьке значення визначається його виробничо-комерційною

діяльністю, що призводить до аналізу фінансово-господарської діяльності щодо управлінського впливу на основі оцінки ділової активності товаровиробника.

У цілому нині господарська діяльність підприємства належить до складного поняття і виявляється через систему взаємозалежних економічних категорій, що зумовлює появу різних підходів до визначення цього поняття у науковому середовищі. Це стосується і поняття «фінансове управління господарською діяльністю підприємства», яке можна розглядати як вплив керівництва підприємства на формування поточних планів розподілу та перерозподілу всіх видів наявних фінансових ресурсів з метою постійно підвищувати ефективність своєї діяльності на макро- та мікрорівнях.

Виходячи з того, що господарська діяльність підприємства є процесом, і пов'язана з результатами діяльності, виступає своєрідним потенціалом підприємства, що забезпечує його конкурентоспроможність, можна стверджувати, що управління господарською діяльністю у фінансовій сфері Система управління є одним з провідних напрямків діяльності, оскільки формує у компаній можливість підвищувати свою вартість. З одного боку, «ділова активність» визначається в термінах комплексної характеристики діяльності підприємства і включає оцінку ступеня напруженості та виконання виробничих завдань за всіма видами показників ефективності, з іншого боку, це процес управління ефективністю господарської діяльності підприємства, спрямований на забезпечення його розвитку та ефективного використання всіх видів ресурсів задля досягнення ринкової конкурентоспроможності та формування сучасного інноваційно-інвестиційного потенціалу як окремих підприємств, так і національної економіки як ціле.

Щодо фінансового управління господарською діяльністю сільськогосподарського підприємства, то цей аспект потребує визначення та конкретизації здійснюваних управлінських заходів на основі оцінки характеристик кожної з них. Характер цього підходу визначається нерозривним зв'язком між ними та складовими їх елементами, які описують у загальних рисах саму методику проведення оцінки.

Як компоненти методика оцінки наступності включає аналіз фінансових, виробничих і ринкових показників. Дана методика містить показники ділової активності, тобто «...оцінка та управління безперервністю повинні бути пов'язані з діагностикою банкрутства та вбудовані у систему управління ризиками підприємства» [5]. Тому, з погляду, необхідна діагностика ознак банкрутства, що завжди починається з виявлення ранніх ознак фінансової неспроможності, і яких ставляться: різке зменшення коштів у рахунках підприємства; значне зростання дебіторської та кредиторської заборгованості; значне зниження дебіторської заборгованості при одночасному збільшенні залишків готової продукції (затоварювання); незбалансованість дебіторської та кредиторської заборгованості; одночасне зниження дебіторської та кредиторської заборгованості; наявність та зростання пошкоджень; зниження виручки від продажу; відсутність власних оборотних засобів.

Ключову роль аналізі банкрутства підприємства грає фінансовий аналіз, під час якого розраховуються коефіцієнти, що характеризують платоспроможність, фінансову стійкість і ділову активність. У результаті фінансова оцінка показників ділової активності та прогнозування ймовірності банкрутства є невід'ємною частиною побудови єдиної системи антикризового управління діяльністю сільськогосподарського підприємства. Де основною метою фінансового аналізу господарської діяльності є визначення найбільш пріоритетних показників, що становлять найбільш повну та об'єктивну картину фінансового стану підприємства. Такими показниками можуть бути коливання структури активів та пасивів, величина фінансового результату, величина рентабельності власного капіталу, процеси реалізації, зміни оборотності активів та власного капіталу, а також розрахунки з кредиторами та дебіторами. Крім поточної фінансової ситуації керівництво компанії також може турбувати її прогноз на найближчий час. Основою такого аналізу зазвичай є інформація, отримана з бухгалтерської звітності сільськогосподарського підприємства, оцінка якої дозволяє відтворити найбільш суттєві аспекти господарських операцій, а також фінансово-виробничої діяльності.

Отже, аналіз господарської діяльності є окремим блоком у системі комплексного фінансового аналізу діяльності сільськогосподарського підприємства, значення якого полягає у формуванні економічно обґрунтованої оцінки ефективності та інтенсивності використання ресурсів сільськогосподарського підприємства, товаровиробника та виявлення резервів їх збільшення. На наш погляд, оцінку ділової активності сільськогосподарського підприємства необхідно проводити за допомогою системи відносних показників. В основу такої системи мають бути покладені принципи цілеспрямованості, повноти, актуальності, інформаційної відкритості та результативності, у тому числі комплекс показників, необхідних для комплексної оцінки господарської діяльності з метою управління фінансами. В основу цієї системи повинні бути покладені показники оборотності, обрані як системні відносні показники для аналізу ділової активності, оскільки вони дозволяють оцінити ефективність використання ресурсів сільськогосподарського підприємства, а саме: збільшення показників оборотності свідчить про більш ефективне використання ресурсів товаровиробника, що дає їм передумову . оптимізація виробничої діяльності

З усіх показників оборотності пропонується виділити таку сукупність показників (коефіцієнтів), необхідних та достатніх для оцінки ділової активності сільськогосподарського підприємства: загальний коефіцієнт оборотності капіталу; коефіцієнт оборотності товарної продукції; коефіцієнт оборотності обігових коштів; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; коефіцієнт оборотності власного капіталу

Пояснюючи вибір саме цих коефіцієнтів, слід зазначити, що загальний коефіцієнт оборотності капіталу є своєрідним узагальнюючим показником, що відображає оборотність (кількість оборотів за період) всього капіталу сільськогосподарського підприємства. Ставлення виручки до вартості активів - характеризує ефективність використання підприємством всіх існуючих ресурсів

незалежно від джерел їх формування, тобто. реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця активів.

З погляду методу оцінки ділової активності коефіцієнт оборотності товарної продукції є основним показником діяльності підприємства, оскільки характеризує швидкість його оборотності. Інакше кажучи, він показує, коли сільськогосподарське підприємство отримує кошти від своєї продукції. Отже, збільшення цього коефіцієнта свідчить про збільшення попиту сільськогосподарську продукцію товаровиробника, а зменшення - про затоварення у зв'язку з зменшенням попиту неї.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів показує кількість оборотів середнього залишку оборотних коштів за конкретний період і характеризує ефективність сільськогосподарського виробництва. Вибір коефіцієнта оборотності кредиторську заборгованість для аналізу ділової активності підприємства пояснюється прямою залежністю його поточного фінансового становища від своєчасності реагування товаровиробника з його фінансові зобов'язання. Оборотність кредиторську заборгованість доцільно оцінювати разом із оборотністю дебіторську заборгованість, де коефіцієнт останньої характеризує розширення чи зменшення товарного кредиту, наданого підприємством, і дає уявлення ефективності його роботи з одержання оплати його продуктів.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу характеризує діяльність сільськогосподарського підприємства з різних сторін. З комерційної погляду він визначає чи надлишок продажів, чи його дефіцит; для фінансових – швидкість оборотності вкладеного власного капіталу; в економічному відношенні діяльність з руху коштів, яку підприємство ризикує. Інші характеристики обороту не включені нами в систему відносних характеристик з метою оцінки ділової активності сільськогосподарського підприємства у зв'язку з певними недоліками їх використання у фінансовому менеджменті.

На наш погляд, система відносних показників, що складається лише з коефіцієнтів оборотності, не дозволить повною мірою оцінити ділову

активність сільськогосподарського підприємства, тому пропонується включити до системи такі показники (коефіцієнти), як тривалість операційного та фінансового циклів. Операційний цикл дає уявлення про загальний час, на який фінансові ресурси «заморожені» у запасах та дебіторській заборгованості. Підприємство має прагнути зниження цього показника, щоб якнайшвидше звільнити кошти. Операційний цикл довший за фінансовий цикл на середній час звернення кредиторської заборгованості. Це з тим, що компанія оплачує рахунки постачальників з відставанням у часі. До позитивної тенденції у діяльності агрокомпанії належить і скорочення касового циклу. При цьому якщо скорочення операційного циклу можна здійснити за рахунок прискорення виробничого процесу і оборотності дебіторської заборгованості, то фінансовий цикл можна скоротити як за рахунок цих факторів, так і за рахунок деякого некритичного уповільнення оборотності кредиторську заборгованість. Практичне застосування індексу узгодженості з метою оцінки ділової активності сільськогосподарського підприємства чи порівняння кількох дозволяє визначити певні коливання своєї діяльності з метою управління фінансами. Таким чином, розроблена система кількісних показників оцінки ділової активності підприємства є сукупністю відносних показників, де основою для її оцінки є показники оборотності. Крім показників оборотності, у систему включені такі показники, як тривалість операційного та фінансового циклів. При цьому для спрощення процесу порівняння ділової активності кількох сільськогосподарських підприємств ми вивели підсумковий кількісний показник ділової активності, що є середнім арифметичним ланцюговим показником усіх кількісних показників.

Таким чином, згідно з наведеною вище методикою оцінки, ділова активність сільськогосподарського підприємства відображає вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на його діяльність. Через війну операційний та фінансовий цикли є основними показниками фінансового управління господарської діяльності підприємства, тобто. кошти, дебіторська та кредиторська заборгованість).

При цьому вдосконалення фінансового управління господарською діяльністю потребує нових підходів до прийняття управлінських рішень, які б дозволили оцінити їх ефективність. Такий підхід потребує повноти фінансового аналізу господарської діяльності, де необхідно дослідити кількісні показники разом із якісними. Отримані таким чином дані можна використовуватиме аналізу динаміки зміни ділової активності всередині сільськогосподарського підприємства, і навіть проти іншими підприємствами. При цьому проявом ефективності фінансового управління господарською діяльністю сільськогосподарського підприємства має стати розрахунок оптимальної структури обігових коштів та обігових коштів та встановлення оптимального співвідношення джерел фінансування обігових коштів.

Загалом за своїм характером фінансовий аспект в управлінні господарською діяльністю сільськогосподарського підприємства зводиться до визначення швидкості оборотності його коштів і полягає у вивченні рівня та динаміки різних коефіцієнтів фінансової оборотності, що є відносними показниками фінансової продуктивності. Це передбачає постійний моніторинг змін, що відбуваються навколо підприємства, і без контролю за реалізацією стратегії його розвитку стає неможливим впровадження заходів щодо вдосконалення фінансового управління господарською діяльністю щодо формування ефективної системи її управління з урахуванням потенційних можливостей.

РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ АГРОФІРМИ «ВЕРЕСЕНЬ»

2.1. Фінансово-економічний аналіз ділової активності агрофірми «Вересень»

Агрофірма «Вересень» була створена 13.02.1996 року та зареєстрована за адресою Україна, 39075, Полтавська обл., Глобинський р-н, село Погреби, вул. Покровська, буд. 27. Основний вид діяльності: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Агрофірма «Вересень» створена з метою забезпечення виробництва з вирощування зернових культур, насіння олійних культур, бобових. Основними напрямками діяльності підприємства є: виробництво, переробка та реалізація продукції сільськогосподарського виробництва, елітного насіння, вирощування зернових культур.

Відомо, що пасив балансу відображає власний капітал і зобов'язання підприємства.

Як свідчать розрахунки, на кінець 2020 р. джерела формування зросли на 10199,0 тис. грн. Це було зумовлено тим, що господарство провело оцінку вартості власних земельних угідь. При цьому власний капітал зріс у 2,5 рази, або на 9159,6 тис. грн. Статутний капітал залишився на рівні 5690,0 тис. грн., тому його питома вага в структурі джерел формування капіталу зменшилася на 47,2 %. Забезпечення наступних витрат і платежів зменшилися до рівня 6,0 тис. грн., у порівнянні з 150,2 тис. грн. у 2019 р. Різниця становила 96,0 %.

Що ж стосується поточних зобов'язань та кредиторської заборгованості, то у порівнянні з базовим 2019 р. де їх суми склали 999,4 тис. грн. та 537,7 тис. грн. вони зросли на кінець 2020 р. і дорівнювали 2183,0 тис. грн. (118,4 %) та 1563,0 тис. грн. (1,5 пункти).

Аналізуючи період з 2020 – по 2021 рр., бачимо, що джерела формування капіталу в цілому зросли до позначки 17561,0 тис. грн. (1,5 %). В свою чергу власний капітал продемонстрував відносну стабільність, зменшившись лише на 18,0 тис. грн. або 0,1 %. На протязі 2019-2021 рр., статутний капітал складає

5690,0 тис. грн. Негативну динаміку збільшення показали зобов'язання, що зросли на 272,0 тис. грн.(12,4%), і сягли рівня 2461,0 тис. грн. На 50,0 % збільшилися забезпечення наступних витрат і платежів. Кредиторська заборгованість збільшила свою вартість на 269,0 тис. грн., і на кінець 2021 р. становила 1992,0 тис. грн. Графічне зображення показників питомої ваги джерел формування капіталу агрофірми «Вересень» показано на рис. 2.1.

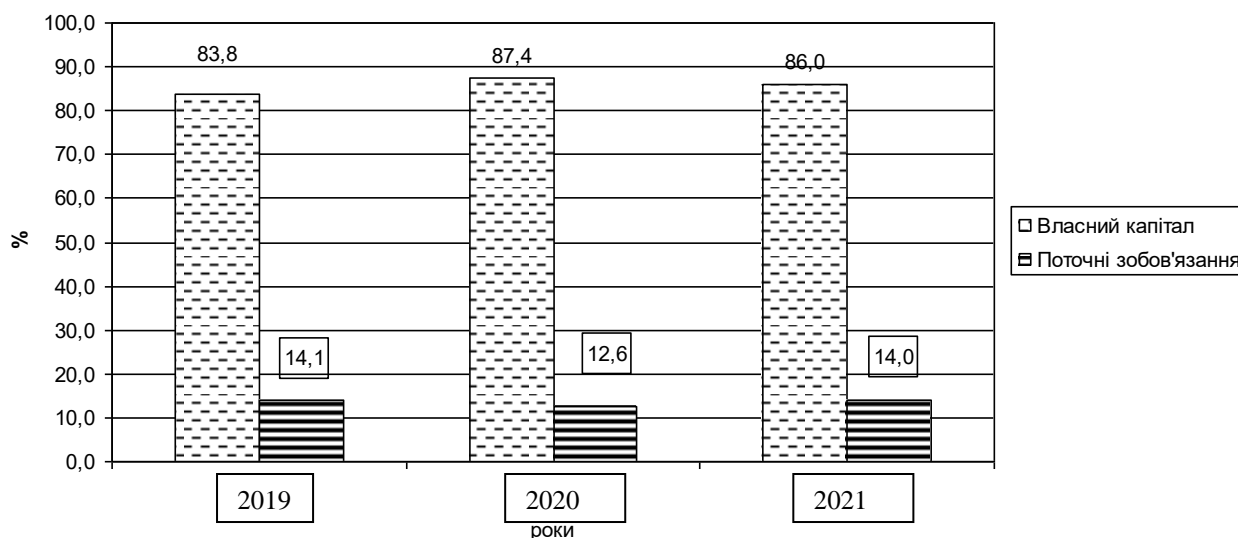

Рис. 2.1. Питома вага джерел формування капіталу
Агрофірми «Вересень» за 2019-2021 роки

Проведемо аналіз фінансової стійкості підприємства за системою відносних показників (коефіцієнтів).

Таким чином, у 2020 році коефіцієнт автономії вересневого агропідприємства становив 0,874, що на 0,035 більше за базовий рік, що є оптимальним нормальним значенням. коефіцієнт концентрації позичкового капіталу перебуває у межах норми – 0,126. Позитивне зниження коефіцієнта фінансового ризику 0,023. За відсутності на підприємстві довгострокових зобов'язань неможливо визначити коефіцієнт довгострокових позикових коштів та коефіцієнт довгострокових зобов'язань, у зв'язку з чим вони дорівнюють нулю.

З балансу економіки видно, що інформація про розмір резервного капіталу відсутня, що також не дозволяє визначити коефіцієнт страхування

бізнесу та коефіцієнт страхування власного капіталу. Коефіцієнт гнучкості власного капіталу виявився меншим за нормативний показник, який, до того ж, значно знизився на кінець 2020 року, склавши всього 0,181.

Проте ставлення оборотних засобів до власних оборотних засобів досить велике - 0,556, хоч і зменшилося на 0,130. коефіцієнт запасів власних оборотних засобів знизився до 0,636, але він вищий за мінімальне значення.

Негативним у динаміці оцінки фінансової стійкості підприємства виявилось зниження наступних коефіцієнтів: коефіцієнта виробничої власності – 0,441 (на 0,502), коефіцієнта реальної вартості основних засобів – 0,194 (на 0,267). , Співвідношення оборотних та необоротних активів - 0,338 (на 0,66). А ось за коефіцієнтом накопичення амортизації можна побачити, що він зменшився на 0,304, що є позитивним явищем.

Аналізуючи 2021 рік, можна назвати таке: проти базовим 2020 роком коефіцієнт зменшився на 0,014 і становить 0,860. Однак це значення знаходиться у допустимих межах. Коефіцієнт. концентрація позикового капіталу збільшилася майже на ту саму величину, на яку знизилася у 2020 р. – 0,013 і зупинилася на значенні 0,140. коефіцієнт монетарного ризику збільшився рівня 0,162.

Коефіцієнт фінансової стійкості знизився на 0,767. Коефіцієнт поточних зобов'язань вже 3-й рік поспіль дорівнює одиниці - 1.000, що негативним підприємствам, оскільки у нормальних умовах функціонування установи має постійно зростати. Хоча коефіцієнт маневреності власного капіталу збільшився на 0,043, він все ж таки не досяг рівня оптимальної динаміки. Коефіцієнт забезпеченості оборотних засобів власними оборотними коштами збільшився на 0,024 та дорівнює 0,580.

Коефіцієнт промислової власності підвищився рівня 0,469. Позитивними виявилися також такі зміни: зниження коефіцієнта накопичення амортизації на 0,012 (0,346) та збільшення співвідношення оборотних та необоротних активів на 0,102 (0,500).

У табл. 2.1 проведено розрахунок по визначенню типу фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 2.1

Визначення і аналіз типу фінансової стійкості
агрофірми «Вересень» за 2019-2021 роки, тис. грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
				2020 р. порівняно з 2019 р.	2021 р. порівняно з 2020 р.
Власні оборотні кошти	2519,1	2743,0	3394,0	223,9	651,0
Довгострокові зобов'язання	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Короткострокові кредити і позики	300,0	600,0	440,0	300,0	-160,0
Запаси	3438,3	4311,0	5531,0	872,7	1220,0
Загальна величина джерел формування запасів	2819,1	3343,0	3834,0	523,9	491,0
Нестача власних оборотних коштів для формування запасів	-919,2	-1568,0	-2137,0	-648,8	-569,0
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-919,2	-1568,0	-2137,0	-648,8	-569,0
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів	-619,2	-968,0	-1697,0	-348,8	-729,0
Тип фінансової стійкості	Кризовий	Кризовий	Кризовий	X	X
Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування	0,820	0,775	0,693	-0,044	-0,082
Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн. запасів, грн.	-0,18	-0,22	-0,31	-0,04	-0,08

З даних таблиці бачимо, що у 2020 р. порівняно з 2019 р. власні оборотні кошти зросли на 223,9 тис. грн. Короткострокові зобов'язання збільшилися на 300,0 тис. грн. Позитивну динаміку показали і власні оборотні кошти для

формування запасів, що з рівня 2519,1 тис. грн. у 2019 р. зросли на 223,9 тис. грн.

Загальна вартість джерел формування резервів збільшилась на 523,9 тис. грн. Коефіцієнт покриття запасів відповідними джерелами формування знизився і дорівнював 0,775. Дефіцит відповідних джерел освіти збільшився на 1 грн. резерви – 0,22 грн. Дивлячись на дані за період із 2020 по 2021 рік, видно, що компанія перебуває у фінансовій кризі. Проте власні оборотні кошти все ж таки збільшилися на 651,0. Запаси збільшилися на 1220 тис. грн. Також збільшився обсяг вільних оборотних коштів на формування резервів, який на кінець 2021 року становив 3 394,0 тис. грн.

Але при цьому збільшився дефіцит власних оборотних коштів до рівня 2 137,0 тис. грн. Коефіцієнт покриття запасів відповідними джерелами формування знизився на 0,082, що у 2020 року становило 0,775. В результаті сума нестачі відповідних джерел освіти збільшилась на 1 гривню. резерви на 0,08 грн.

Під ліквідністю балансу розуміється ступінь покриття платіжних зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у кошти відповідає терміну погашення зобов'язань. Аналіз ліквідності балансу здійснюється шляхом зіставлення платіжних коштів у активі, згрупованих за рівнем ліквідності, з платіжними зобов'язаннями в пасиві, згрупованих за термінами погашення (табл. 2.2).

Необхідність аналізу стану ліквідності підприємств у ринкових умовах зумовлена насамперед тим, що жодне з них у цих умовах не застраховано від банкрутства, тобто ситуації, коли воно не може погасити свої борги та зазнає фінансового краху.

Табличні розрахунки показують, що на кінець базисного року нестача високоліквідних платіжних коштів підприємства становила 698,8 тис. грн.

Таблиця 2.2

Аналіз ліквідності балансу агрофірми «Вересень» за 2018-2020 роки

Групи	Види активів	Роки			Групи	Види пасивів	Роки			Надлишок(+) або нестача(-) платіжних засобів (А-П)		
		2019 р.	2020 р.	2021 р.			2019 р.	2020 р.	2021 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
A1	Високо ліквідні	0,6	8,0	16,0	П1	Найбільш термінові	699,4	1583	2012	-698,8	-1575	-1996
A2	Середньо-ліквідні	229,8	613,0	299,0	П2	Коротко-строкові	300	600	440	-70,2	13	-141
A3	Низько-ліквідні	3438,3	4311,0	5540,0	П3	Довго-строкові	0	0	0	3438,3	4311	5540
A4	Важколіквідні	3439,3	12375,0	11706,0	П4	Постійні	6108,6	15124	15109	-2669,3	-2749	-3403
	Разом	7108	17307,0	17561,0		Разом	7108	17307	17561	0	0	0

Нестача ж середньоліквідних засобів була на рівні -70,2 тис. грн. Низьколіквідні активи повністю покривали довгострокові зобов'язання. Це пояснюється тим, що підприємство не має довгострокових пасивів взагалі. Тут, у підсумку, виявився надлишок активів на суму 3438,3 тис. грн. Постійні пасиви не були повністю забезпечені важколіквідними активами на 2669,3 тис. грн.

У 2020 р. спостерігається нестача платіжних засобів по високоліквідним активам в розмірі 1575,0 тис. грн. Середньоліквідні активи показали надлишок на суму 13,0 тис. грн. Важколіквідні активи не забезпечили покриття постійних пасивів на суму в 2749,0 тис. грн.

У 2021 р. спостерігалася загальна негативна динаміку змін у складі платіжних засобів. Так нестача високоліквідних активів зросла до рівня 1996,0 тис. грн. Середньоліквідні платіжні засоби перестали покривати короткострокові зобов'язання. Їх нестача склала 141,0 тис. грн.

В свою чергу важколіквідні активи виявили надлишок на суму 5540,0 тис. грн. Важколіквідні активи знизили свою вартість до рівня 17561,0 тис. грн., за таких умов їх нестача на покриття постійних пасивів склала 3403,0 тис. грн.

Отже, на кінець 2020 р. джерела формування зросли на 10199,0 тис. грн. Статутний капітал залишився на рівні 5690,0 тис. грн. поточних зобов'язань та кредиторської заборгованості, то у порівнянні з базовим 2019 р. де їх суми склали 999,4 тис. грн. та 537,7 тис. грн. вони зросли на кінець 2020 р. і дорівнювали 2183,0 тис. грн. (118,4 %) та 1563,0 тис. грн. (1,5 пункти). Аналізуючи період з 2020 – по 2021 рр., бачимо, що джерела формування капіталу в цілому зросли до позначки 17561,0 тис. грн. (1,5 %). В свою чергу власний капітал продемонстрував відносну стабільність, зменшившись лише на 18,0 тис. грн. або 0,1 %. На протязі 2019-2021 рр., статутний капітал складає 5690,0 тис. грн.

У 2020 р. порівняно з 2019 р. власні оборотні кошти зросли на 223,9 тис. грн. Короткострокові зобов'язання збільшилися на 300,0 тис. грн. Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування дорівнював 0,775.

З 2020 р. по 2021 р. видно, що підприємство має кризовий фінансовий стан. Зменшився коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування на 0,082, що у 2020 р. становив 0,775. В підсумку збільшилася сума нестачі відповідних джерел формування на 1 грн. запасів на 0,08 грн.

2.2. Оцінка ділової активності підприємства з

а критеріями прибутків та ефективністю використання ресурсів

Грошовий аналіз є основним елементом грошово-кредитного управління та аудиту. Фактично, всі користувачі монетарних звітів використовують методи монетарного аналізу для прийняття рішень щодо оптимізації власних інтересів. Основною метою фінансового аналізу є отримання невеликої кількості основних (найбільш інформативних) параметрів, що дають об'єктивну та достовірну картину фінансового стану підприємства, його доходів та збитків, змін у структурі активів та пасивів, у розрахунках з боржниками та кредиторами. При цьому аналітика та керівника може цікавити як поточний фінансовий стан підприємства, так і його прогнозування на найближчу чи більш віддалену перспективу, тобто очікувані параметри фінансового стану.

Правильна оцінка фінансових показників та фінансово-економічного стану підприємства у сучасних умовах ведення бізнесу необхідна як його керівництву та власникам, так і інвесторам, партнерам, кредиторам, державним органам.

Власники аналізують фінансові звіти підвищення рентабельності капіталу, забезпечення стабільності стану підприємства. Кредитори та інвестори аналізують фінансові звіти, щоб мінімізувати свої ризики за кредитами та депозитами. Тому можна впевнено стверджувати, що якість рішень повністю залежить від якості аналітичного обґрунтування рішення.

Основним джерелом інформації для аналізу фінансового стану є бухгалтерський баланс підприємства (форма №1). Його значення настільки велике, що аналіз фінансового становища часто називають аналізом балансу. Джерелом даних для аналізу фінансових результатів є звіт про фінансові

результати (форма №2).

Згідно з П(С)БО [4], бухгалтерська звітність складається із взаємопов'язаних показників балансу, звіту про прибутки та збитки, звіту про рух грошових коштів, звіту про капітал та приміток до них, що утворюють єдине ціле. Основними вимогами до фінансової звітності є достовірність, повнота та відкритість для ознайомлення користувачів.

Предметом фінансового аналізу підприємства є його фінансові ресурси, їх формування та реалізація. Для досягнення основної мети аналізу фінансового стану підприємства – його об'єктивної оцінки та виявлення на цій основі потенційних можливостей підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів використовуються різні показники. Серед них: показники ресурсоефективності визначаються як частка від розподілу собівартості реалізованої продукції на кількість авансованих ресурсів, які будуть використані в поточній позиції для розрахунку.

Проведемо горизонтальний і вертикальний аналіз необоротних активів агрофірми «Вересень» за період з 2019 – по 2021 роки, табл. 2.4.

Виходячи з розрахунків таблиці 2.4, можна прослідкувати позитивну динаміку росту необоротних активів у 2020 р. Так, у 2019 р. загальна вартість необоротних активів складала 3 439,3 тис. грн., а вже на кінець 2020 р. зросла на 8 935,7 тис. грн. і дорівнювала 12 375 тис. грн. Як вже зазначалося раніше такі великі розміри збільшення були викликані вартісною оцінкою земельних угідь підприємства.

Таблиця 2.4

Склад та структура необоротних активів агрофірми «Вересень» за 2018-2020 роки

Види активів (майна)	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни (+,-) 2020 р. до 2019 р.			Зміни (+,-) 2021 р. до 2020 р.		
	сума тис. грн.	у % до під- сумку	сума тис. грн.	у % до під- сумку	сума тис. грн.	у % до під- сумку	суми тис. грн.	питомої ваги, пунктів	у % до 2018 р.	суми тис. грн.	питомої ваги, пунктів	у % до 2020 р. .
Необоротні активи – всього	3439,3	100,0	12375,0	100,0	11706,0	100,0	8935,7	—	259,8	-669,0	—	-5,4
Нематеріальні активи	—	—	8853,0	71,5	8853,0	75,6	8853,0	71,5	100,0	0,0	4,1	0,0
Незавершене будівництво	164,0	4,8	164,0	1,3	142,0	1,2	0,0	-3,5	0,0	-22,0	-0,1	-13,4
Основні засоби	2452,6	71,3	2558,0	20,7	1928,0	16,5	105,4	-50,6	4,3	-630,0	-4,2	-24,6
Довгострокові біологічні активи	822,7	23,9	800,0	6,5	783,0	6,7	-22,7	-17,5	-2,8	-17,0	0,2	-2,1

Незавершене будівництво хоч і не змінило своєї вартості - 164,0 тис. грн., проте його питома вага у необоротних активах все ж зменшилася на 3,5 відсоткових пункти і дорівнювала 1,3 %. Вартість основних засобів зросла на 105,4 тис. грн. з 2 452,6 тис. грн. у 2019 р. до 2 558,0 тис. грн. у 2020 р. У звітному 2020 р. довгострокові біологічні активи зменшилися на 22,7 тис. грн. або 2,8 %, їх вартість склала 800,0 тис. грн.

Порівнюючи звітний 2021 р. з базовим 2020 р., спостерігаємо зменшення вартості необоротних активів на 669,0 тис. грн. (5,4 %). Так у 2020 р. вони становили 12 375,0 тис. грн., а вже на кінець 2021 р. 11 706,0 тис. грн. Вартість нематеріальних активів залишилася незмінною 8 853,0 тис. грн. Проте їх питома вага в структурі необоротних активів зросла на 4,1 відсоткових пункти і склала 75,6 %.

Вперше за останні 5 років змінилася вартість незавершеного будівництва. У 2020 р. воно становила 164,0 тис. грн., а 2021 р. зменшилася на 22,0 тис. грн. (13,4 %) і дорівнює 142,0 тис. грн. Основні засоби зменшили свою вартість на 24,6 % з 2 558,0 тис. грн. у 2020 р. до 1 928,0 тис. грн. у 2021р. Їх питома вага у необоротних активах зменшилася на 4,2 відсоткових пункти і становила 16,5 %.

В свою чергу, зменшилася і вартість довгострокових біологічних активів на 2,1% або 17,0 тис. грн. На кінець 2020 р. їх сума становила 783,0 тис. грн. або 6,7 % від загальної вартості необоротних активів.

Проведемо аналіз руху та функціонального стану основних засобів агрофірми «Вересень» за 2019 – 2021 роки, табл. 2.5.

Виходячи з результатів отриманих розрахунків табл. 2.5 бачимо, що на кінець 2019 року первісна вартість основних засобів становила 8846,0 тис. грн. Таку ж саму суму основні засоби склали на початок 2019 року. За звітний рік на підприємство надійшло основних засобів на суму 506,0 тис. грн., а вибуло лише 12,0 тис. грн. За рік підприємством було нараховано 395,0 тис. грн. Знос основних засобів на початок 2020 року становив 6393,0 тис. грн., а на кінець 6782,0 тис. грн.

Таблиця 2.5

**Показники руху і функціонального стану агрофірми «Вересень»
за 2019 – 2021 роки**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Первісна вартість основних засобів на початок року	9528,8	8846,0	9340,0
Надійшло за рік	195,1	506,0	-268,0
Вибуло за рік	91,2	12,0	1117,0
Первісна вартість основних засобів на кінець року	8845,9	9340,0	7955,0
Нараховано амортизації за рік	211,0	395,0	242,0
Знос основних засобів:			
а) на початок року	6280,9	6393,0	6782,0
б) на кінець року	6393,3	6782,0	6027,0
Первісна вартість активної частини основних засобів			
а) на початок року	1948,3	2113,0	2173,0
б) на кінець року	2112,4	2173,0	7955,0
Знос активної частини основних засобів			
а) на початок року	1515,7	1596,0	1809,0
б) на кінець року	1595,8	1809,0	1589,0
Річний приріст т(+), або зменшення (-), тис. грн.	-682,9	494,0	-1385,0
Темп зростання (зниження), % (п.4/п.1*100)	92,8	105,6	85,2
Темп приросту(зменшення), %	-7,2	5,6	-14,8
Коефіцієнт надходження, %	2,2	5,4	-3,4
Коефіцієнт вибуття, %	1,0	0,1	12,0
Період оновлення (можливого повного вибуття), років	80,1	18,9	-6,5
Коефіцієнт зміни (простого відтворення), %	46,7	2,4	-416,8
Коефіцієнт розширення (розширеного відтворення), %	-350,0	97,6	516,8
Період обороту, років	43,5	23,0	35,7
Середня норма амортизації, %	2,3	4,3	2,8
Коефіцієнт зносу основних засобів, %			
а) на початок року	65,9	72,3	72,6
б) на кінець року	72,3	72,6	75,8
Коефіцієнт придатності основних засобів, %			
а) на початок року	34,1	27,7	27,4
б) на кінець року	27,7	27,4	24,2
Питома вага активної частини основних засобів, %			
а) на початок року	20,4	23,9	23,3
б) на кінець року	23,9	23,3	100,0
Коефіцієнт зносу активної частини основних засобів, %			
а) на початок року	77,8	75,5	83,2
б) на кінець року	75,5	83,2	20,0

Первісна вартість основних засобів з 2113,0 на початку року збільшилась до рівня 2173,0 тис. грн. на кінець року. Знос активної частини на кінець звітного року склав 1809,0 тис. грн.

Таким чином, річний приріст основних фондів сягнув 494,0 тис. грн. Темпи зростання та темпи зростання становлять 105,6% та 5,6% відповідно. Коефіцієнт надходження основних засобів на підприємство показав нам 5,4%, а коефіцієнт вибуття – 0,1%. Норма зносу основних засобів початку року становила 72,3%, наприкінці року - 72,6%. У цьому коефіцієнт достовірності ОС істотно змінився. Так, на початок 2019 року було 27,7%, а на кінець року — 27,4%. Частка активної частини основних засобів знизилася з 23,9% початку року до 23,3% наприкінці року. Але норма амортизації ОЗ збільшилася з 75,5% на початку року до 83,2% до кінця.

Початкова вартість основних засобів на початок 2021 року становила 9340,0 тис. грн. Протягом року відбулися такі зміни: основні фонди підприємства вибуто у сумі 1 385,0 тис. грн. Нарахована амортизація становила 242 тис. грн. Амортизація основних засобів зменшилась із 6782,0 тис. грн. на початок року – до 6027,0 тис. грн. остаточно. Початкова вартість активної частини основних засобів на початок року становила 2 173,0 тис. грн., але збільшилась у кілька разів і досягла 7 955,0 тис. грн. Амортизація активної частини на кінець 2021 року становила 1589,0 тис. грн. Отже, річний спад основних засобів дорівнює 1385,0 тис. грн. Темп зниження становив 14,8%. Коефіцієнт надходження та вибуття основних засобів становить -3,4% та 12,0% відповідно. Порівняно з попереднім роком, середня норма амортизації знизилася до 2,8%. Термін обороту та період можливого оновлення основних засобів склали 35,7 року та 516,8% відповідно. Коефіцієнт придатності основних засобів знизився з 27,4% початку року до 24,2% наприкінці звітнього року. У результаті частка основних засобів становила 100,0%. Коефіцієнт зносу активної частини основних засобів знизився з 83,2% початку року до 20,0 наприкінці року. В результаті первісна вартість основних засобів на кінець звітнього року становила 7 955,0 тис. грн.

За допомогою форми звітності № 5 «Примітки до річної бухгалтерської звітності» за 3 роки ми збудували таблицю надходження основних засобів на підприємство за 2019-2021 роки.

Ми бачимо, що у складі основних засобів агрофірми «Вересень» надходження були зареєстровані лише у двох групах. Зокрема, машини та обладнання збільшили свою кількість у 2019 році на 54,0 тис. грн. або на 11,7 процентних пункти. Так, у 2019 році їх оновили лише на 11,0 тис. грн. Інші кошти, що показали дохід у розмірі 3,0 тис. грн. у 2019 р., а у 2020 р. вони були поповнені на 7,0 тис. грн. Порівняно з базовим 2019 роком, різниця склала 4,0 тис. грн. 133,3%. При цьому їхня частка в основних фондах зменшилася на 11,7 в.п.

Опишемо зміни у період із 2020 по 2021 рік. До кінця звітнього 2020 року сума поновлення машин та обладнання на підприємстві знизилася до рівня 7,0 тис. грн. Різниця, порівняно з попереднім роком, склала 89,2% або 58,0 тис. грн. Інші кошти останні 2 роки показують стабільно певну суму оновлення у розмірі 7,0 тис. грн. Але при цьому лише їхня частка у сумі надходжень у структурі основних засобів показала зростання на 40,3 пункту.

За допомогою форми № 5 розглянемо динаміку вибуття основних засобів для підприємства.

Маючи вихідні дані та провівши необхідні аналітичні розрахунки, можна сформулювати висновок. Отже, як видно з вихідних даних, не всі групи основних засобів показали тенденцію до вибуття. Так, одним із них були будинки, будівлі та передавальні пристрої, сума вибуття яких у 2019 році становила 60,8 тис. грн, а на кінець 2019 року лише 1,0 тис. грн. Різниця становила 598 тис. грн. чи 98,4%. Машини та обладнання зменшили свою вартість на балансі підприємства на 5,0 тис. грн. на кінець 2020 року. Ця сума на 82,1% (23,0 тис. грн.) менша, ніж торік, що склала 28,0 тис. грн. Виведено інші основні засоби на суму 6,0 тис. грн., що становить 3,6 тис. грн. збільшилась порівняно з 2,4 тис. грн. у 2019 році частка цих коштів збільшилась до 50,0%. Дані зміни мають позитивний характер і можуть свідчити, що основні фонди компанії перебувають у нормальному функціональному стані.

Аналізуючи зміни у групах основних засобів, відзначимо зміни, що

відбулися з кінця 2020 року. Так, у 2020 році будинки, споруди та передавальні пристрої вибули на суму 746,0 тис. грн., що становить 745,0 тис. грн. більше у порівнянні з попереднім 2020 роком.

Поступове зростання частки основних засобів у загальній їх вартості є ознакою прогресивності структури основних засобів з признаками підвищення їх ефективного використання. Розглянемо фактори пов'язані з ефективністю використання основних засобів за даними табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Показники ефективності використання основних засобів
агрофірми «Вересень» за 2019 – 2021 роки, тис. грн.**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Зміни	
				2020 р. від 2019 р.	2021 р. від 2020 р.
Виручка від реалізації	4747,00	4543,00	5094,0	-204,0	551,00
Прибуток (збиток)	-76,00	3,00	4,0	79,0	1,00
Середньо річна вартість основних засобів	2468,5	2505,5	2243,0	37,0	-262,5
Фондовіддача, грн.	1,9	1,8	2,3	-0,1	0,5
Рентабельність основних засобів, %	-3,1	0,1	0,2	3,2	0,1
Фондомісткість, грн.	0,52	0,55	0,44	0,03	-0,11
Рентабельність виручки, %	-1,6	0,1	0,1	1,7	0,0

Як очевидно з табл. 2.7, у 2019 році агрофірма «Вересень» отримала збитки внаслідок недостатньо успішної господарської діяльності та неефективного управління активами. Загальні збитки становили 76 тис. грн. При цьому рентабельність активів склала 1,92 грн., а фондомісткість – 0,520 грн. Середньорічна вартість основних засобів становила 2 468,45 тис. грн., а рентабельність основних засобів була на рівні 3,08%. В результаті рентабельність не перевищила -1,60%.

Зростання виручки від реалізації у поєднанні зі зниженням середньорічної вартості основних засобів дозволяє зробити висновки про зростання ефективності використання основних засобів. Це твердження підтверджується величиною зміни фондовіддачі, що показує, що у 2020 році

кожна гривня основних засобів заробила 1,81 грн. доходів від реалізації, а 2021 року цей показник збільшився до 2,27 грн на кожную 1 гривню основних засобів. Зниження фондомісткості з 0,552 до 0,44, т. е. на 0,111, призвело до підвищення рентабельності виручки на 0,026%. Збільшення рентабельності основних засобів на 0,059% спричинило зниження рентабельності на 0,013%.

Таким чином, у структурі необоротних активів з 2020 року суттєво переважають нематеріальні активи. Висока частка нематеріальних активів у складі необоротних активів та високі темпи їхнього зростання свідчать про інноваційний характер стратегії розвитку підприємства, оскільки робиться акцент на інвестиції в інтелектуальну власність. Інноваційна стратегія сприяє зміцненню економіки досліджуваного підприємства та його фінансового стану. Капітальні вкладення нематеріальні активи з погляду ліквідності та рівня ризику можна оцінити за трьома категоріями: високоліквідні, обмежено ліквідні, малоліквідні. Ця класифікація є досить умовною, оскільки капітальні вкладення нематеріальні активи в оцінці ліквідності балансу підприємства зазвичай відносять до малоліквідним активам. Тому необґрунтоване збільшення частки нематеріальних активів у власності підприємства погіршило структуру, знизилися показники ліквідності, знизилася фондовіддача необоротних активів та сповільнився рух всього капіталу. Нематеріальні активи використовувалися для одержання економічного ефекту.

Одним із основних факторів ведення будь-якого бізнесу є організація ефективного управління його оборотними коштами. Економічна ефективність підвищення ефективності використання та економії оборотних коштів дуже значна, оскільки вони зачіпають усі сторони виробничо-господарської діяльності підприємства, особливо фінансові результати.

Проблеми раціонального формування та використання оборотних коштів підприємств стають дедалі актуальнішими. Сучасна економічна практика потребує прийняття як зважених, і нетрадиційних рішень, заснованих на глибокому синтезі досягнень сучасної фінансової теорії та

досвіду фінансового менеджменту. Прискорення оборотності оборотних засобів та раціональне співвідношення джерел їх формування є першорядним завданням підприємств у сучасних умовах.

Щоб мати більш чітке уявлення про стан дебіторську заборгованість для підприємства, проведемо загальні розрахунки за потрібними формулами як таблиці. 2.8.

З розрахунків ми бачимо, що за період з 2019 по 2021 роки показники діяльності компанії з управління дебіторською заборгованістю лише за звітний 2021 виявили позитивну динаміку. Тут можна сказати, що чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг збільшився із суми 3967,0 тис. грн. у 2019 році – до 4245,0 тис. грн. 2021 року. Проте середньорічна сума дебіторської заборгованості на кінець року знизилася із 284,5 тис. грн. до 267,3 тис. грн.

Таблиця 2.8

Показники стану та ефективності використання дебіторської заборгованості агрофірми «Вересень» за 2019 – 2021 роки

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення	
				2020 р. від 2019 р.	2021 р. від 2020 р.
Середньорічна величина дебіторської заборгованості (тис. грн.)	284,5	323,5	267,5	39	-56
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	13,9	11,8	15,9	-2,1	4,1
Період погашення дебіторської заборгованості (DSO)	28,5	30,51	22,7	2,01	-7,81
Кількість оборотів за рік	14,2	12	16	-2,2	4
Щоденний обсяг продажу (ADS)	13	12,5	14	-0,5	1,5

Період погашення дебіторської заборгованості також зменшився, і у 2021 році склав 22,7 днів. Кількість оборотів дебіторської заборгованості зросла до 16 оборотів. При цих обставинах середньоденний обсяг продажу товарів, робіт, послуг зріс з 13,0 тис. грн. / день - до 13,6 тис. грн. / день у 2021 році. Можна сказати, що навіть за відсутності фінансового менеджера

управління дебіторською заборгованістю знаходиться під контролем, а отже ми можемо лише запропонувати керівництву господарства освоїти нові методи визначення ефективності використання та управління дебіторською заборгованістю.

Графічне зображення показників питомої ваги джерел формування капіталу агрофірми «Вересень» показано на діаграмі 2.2.

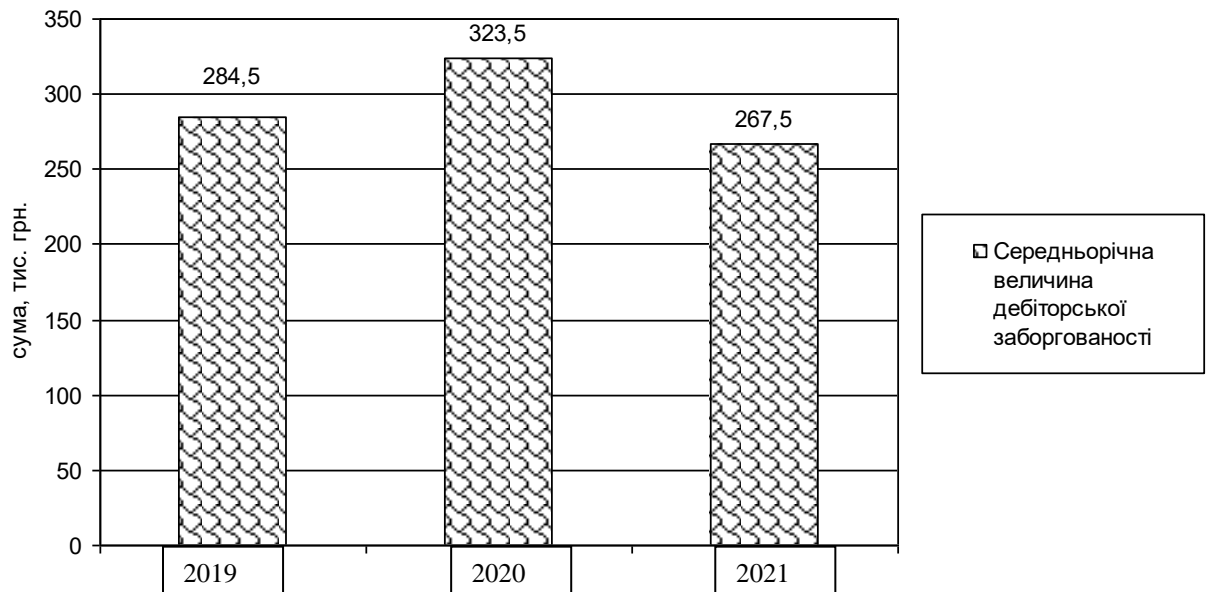

Рис. 2.3. Середньорічна величина дебіторської заборгованості агрофірми «Вересень» за 2019 – 2021 роки

Як вже зазначалось раніше, кредиторська заборгованість прямим чином впливає на фінансовий стан підприємства. Нам відомо, що агрофірма «Вересень» бере короткострокові кредити банків для вливання їх у власне виробництво, тобто в операційну діяльність. Для цього нам доведеться розрахувати ефект фінансового лівериджу (ЕФЛ), який в свою чергу покаже доцільність використання кредитів у власній господарській діяльності.

ЕФЛ розраховується за формулою:

$$\hat{A}\hat{O}\hat{E} = (ROA - CC) \times \frac{\hat{C}\hat{E}}{\hat{A}\hat{E}} \quad (2.6)$$

де ROA – валова рентабельність активів;

CC – середня вартість позикового капіталу, %;

ZK – залучений капітал;

BK – власний капітал.

Коефіцієнт валової рентабельності активів (K_{BPA}) можна розрахувати за наступною формулою:

$$\hat{E}_{AB\Delta} = \frac{\hat{A}\hat{\alpha}\hat{\epsilon}\hat{\alpha}\hat{\delta}\hat{\epsilon} \quad \hat{\nu}\hat{\delta}\hat{\alpha}\hat{\delta}\hat{\nu}}{\tilde{N}\hat{\alpha}\hat{\alpha}\hat{\nu}\hat{\nu}\hat{\delta}^3 \div \hat{\nu}\hat{\alpha} \quad \hat{\alpha}\hat{\delta}\hat{\delta}^3\hat{\nu}\hat{\delta}\hat{\nu} \quad \hat{\alpha}\hat{\delta}\hat{\delta}\hat{\alpha}^3\hat{\alpha}} \quad (2.7)$$

Середня вартість позикового капіталу знаходиться шляхом розрахунку формули:

$$\tilde{N}\tilde{N} = \frac{\tilde{N}\hat{\nu}\hat{\alpha}\div\hat{\alpha}\hat{\nu}^3 \quad \hat{\alpha}^3\hat{\nu}\hat{\nu}\hat{\delta}\hat{\delta}\hat{\delta} \quad \zeta\hat{\alpha} \quad \hat{\epsilon}\hat{\delta}\hat{\alpha}\hat{\alpha}\hat{\delta}\hat{\delta}}{\zeta\hat{\alpha}\hat{\alpha}\hat{\delta}\hat{\nu}\hat{\nu}\hat{\nu}\hat{\alpha} \quad \hat{\nu}\hat{\delta}\hat{\alpha}\hat{\alpha}\hat{\delta}\hat{\delta}\hat{\delta}} \quad (2.8)$$

Здійснимо розрахунок ефекту фінансового левериджу агрофірми «Вересень» у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Розрахунок ефекту фінансового левериджу
агрофірми «Вересень» за 2019-2021 роки**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт валової рентабельності активів, %	9,2	3,6	6,8
Вартість позикового капіталу, %	27,9	28,2	29,8
Плече коефіцієнта фінансового левериджу	0,042	0,035	0,029
Ефект фінансового левериджу, %	-0,748	-0,861	-0,667

За результатами розрахунків можна сказати, що хоча підприємство і бере короткострокові банківські кредити для підтримки виробничого процесу і функціонування, цей процес все ж таки не проходить для нього безболісно. Іншими словами, кредити не тільки не приносять прибутку, а й надто дорогі в обслуговуванні та використанні. Найменш прибутковими були кредити, взяті підприємством у звітному 2021 році. Тоді ефект грошового левериджу становив лише -0,667. А ось у 2019 та 2020 роках було -0,748 та -1,861 відповідно. Ефект фінансового важеля з такими показниками показує нам одне, що недоцільно залучати позиковий капітал за таких умов кредитування й у такому співвідношенні до власного капіталу.

Вихід - залучити капітал під нижчі відсоткові ставки або збільшити

чистий прибуток. Також на позитивний результат може вплинути на збільшення валової рентабельності активів компанії.

Отже, приріст основних засобів на кінець 2020 року становив 494,0 тис. грн. Темпи зростання та темпи зростання становлять 105,6% та 5,6% відповідно. Коефіцієнт надходження основних засобів на підприємство показав нам 5,4%, а коефіцієнт вибуття – 0,1%. Коефіцієнт зносу основних засобів початку року становив 72,3%, але в кінець року - 72,6%. У цьому коефіцієнт корисного використання основних засобів змінився. Норма амортизації основних засобів збільшилася з 75,5% на кінець року до 83,2% на кінець. З 2020 року у структурі необоротних активів суттєво переважають нематеріальні активи. Висока частка нематеріальних активів у складі необоротних активів та високі темпи їхнього зростання свідчать про інноваційний характер стратегії розвитку підприємства, оскільки робиться акцент на інвестиції в інтелектуальну власність. Необґрунтоване збільшення частки нематеріальних активів у власності підприємства погіршило структуру, знизилися показники ліквідності, знизилася фондвіддача необоротних активів та сповільнився рух всього капіталу. Нематеріальні активи використовувалися для одержання економічного ефекту.

2021 року відбулися такі зміни: основні засоби підприємства вибуто на суму 1 385,0 тис. грн. Нарахована амортизація становила 242 тис. грн. Амортизація основних засобів зменшилась із 6782,0 тис. грн. на початок року – до 6027,0 тис. грн. остаточно. Амортизація активної частини на кінець 2021 року становила 1589,0 тис. грн. Отже, річний спад основних засобів дорівнює 1385,0 тис. грн. Темп зниження становив 14,8%. Коефіцієнт надходження та вибуття основних засобів становить -3,4% та 12,0% відповідно.

2020 року кожна гривня основних засобів заробила 1,81 грн. доходів від реалізації, а 2021 року цей показник збільшився до 2,27 грн на кожному 1 гривню основних засобів. Зниження фондомісткості з 0,552 до 0,44, т. е. на 0,111, призвело до підвищення рентабельності виручки на 0,026%. Збільшення рентабельності основних засобів на 0,059% спричинило

зниження рентабельності на 0,013%.

За період із 2019 по 2021 роки показники діяльності компанії з управління дебіторською заборгованістю лише за звітний 2021 рік виявили позитивну динаміку. Чистий прибуток від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг збільшився з 3967,0 тис. грн. у 2019 році – до 4245,0 тис. грн. 2021 року. Проте середньорічна сума дебіторської заборгованості на кінець року знизилася із 284,5 тис. грн. до 267,3 тис. грн. Кількість оборотів дебіторської заборгованості 2021 року збільшилася до 16 оборотів.

Кредити не тільки не приносять прибутку, а й надто дорогі в обслуговуванні та використанні. Найменш прибутковими були кредити, взяті підприємством у звітному 2021 році. Тоді ефект грошового левериджу становив лише -0,667. А ось у 2019 та 2020 роках було -0,748 та -1,861 відповідно. Ефект фінансового важеля з такими показниками показує нам одне, що недоцільно залучати позиковий капітал за таких умов кредитування й у такому співвідношенні до власного капіталу.

Вихід - залучити капітал під нижчі відсоткові ставки або збільшити чистий прибуток. Також на позитивний результат може вплинути на збільшення валової рентабельності активів компанії.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями підвищення ефективності ділової активності підприємства

При переході до ринкової економіки кожне підприємство зацікавлене у завоюванні якнайбільшої частки відповідного ринку збуту. Це проявляється насамперед у конкуренції, яка властива ринковій економіці та є її рушійною силою. Кожне підприємство бореться за своїх споживачів, враховуючи їх переваги та інтереси, а також виходячи із загальних виробничих та маркетингових тенденцій. Саме ці процеси визначають ділову активність підприємства, що свідчить про його стійкість у сучасних умовах. Тому важливо приділяти належну увагу цій характеристиці діяльності підприємства, щоб залишатися фінансово стійким та платоспроможним, ефективно керувати своїми ресурсами та підтримувати ділову репутацію на належному рівні.

Виникнення та розвитку поняття ділової активності діалектично обумовлено і виправдано, оскільки загалом відбиває сутність змін у економіці, коли виникає гостра необхідність зіставляти розміри вкладених ресурсів із проміжними і кінцевими результатами своєї діяльності. використання, яке безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства та тісно з ним пов'язане [1].

Поняття «підприємницька діяльність» досить широке та охоплює практично всі сфери діяльності підприємства. Ділова активність є комплексною характеристикою, що відбиває зусилля підприємств, створені задля забезпечення динамічності розвитку та досягнення цілей у різних галузях діяльності. Основними цілями оцінки та аналізу ділової активності підприємств є реалізація ефективних управлінських рішень з метою забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності у ринкових умовах [3]. Дослідження ділової активності здійснюється шляхом аналізу низки показників, основними з яких є показники інтенсивності та ефективності використання ресурсів підприємства, а також шляхом

перевірки виконання «золотого правила» розвитку підприємства, згідно з якими прибуток має зростати більш швидкими темпами, як обсяг реалізації продукції, так і вартість її майна.

Зокрема, стійка висхідна тенденція темпових показників визначає високий рівень ділової активності, нестійка динаміка темпових показників свідчить про середньому рівні, а стійка негативна тенденція до зниження темпових показників свідчить про низький рівень.

З метою підвищення рівня ділової активності підприємства повинні враховувати такі фактори: орієнтуватися на розуміння та задоволення вимог клієнтів, їх уподобань; наявність загальновідомого товарного знака (використання бренду); використання сучасних технологій у відповідному виді діяльності; наявність кваліфікованого виробничого персоналу; високий рівень менеджменту та маркетингу; чітка управлінська ієрархія; зручне розташування як по відношенню до клієнтів, так і по відношенню до партнерів; обов'язкове використання ретельного планування підприємства; р align="justify"> Ефективність банківських послуг Максимальне поєднання цих факторів забезпечує високий рівень ділової активності підприємства.

До складу факторів, що призводять до погіршення рівня ділової активності підприємства, входять: обмеженість фінансових ресурсів, що є у підприємства; незбалансованість коштів підприємства за обсягом та часом; зниження обсягів виробництва та продажів; зменшення обсягу замовлень; затоварення всіх видів запасів; значний рівень інфляції.

Діяльність підприємства, орієнтованого на успішне функціонування, повинна ґрунтуватися на його перевагах, тобто максимально використовувати усі їхні можливості та водночас мінімізувати їхні слабкі сторони, допускаючи можливі загрози. Такий підхід дозволить господарюючому суб'єкту як правильно вибудувати політику управління у поточному періоді, а й чітко сформулювати напрям стратегічного розвитку підприємства.

Серед напрямів підвищення ефективності використання ресурсів можна виділити такі: підвищення ефективності діяльності підприємства, яке здійснюється за рахунок прискорення обороту ресурсів та скорочення періоду їх обороту; збільшення кількості оборотів, що можливе за рахунок скорочення періоду виробництва чи скорочення періоду обігу; скорочення періоду виробництва, що потребує вдосконалення технології, модернізації та автоматизації виробництва; скорочення періоду звернення, що потребує більш ефективного та раціонального використання ресурсів, прискорення документообігу та розрахунків; вдосконалення структури матеріаломісткості виробництва (перегляд вартості сировини та матеріалів, максимальне використання залишків сировини, закупівля матеріалу лише за необхідності, щоб останній не залишався на складі тощо); збільшення фондовооруженості, з допомогою збільшення основних фондів, з допомогою реінвестування вільних коштів у производство[2].

Основні напрями підвищення ділової активності підприємства передбачають реалізацію наступних заходів:

- прискорення використання результатів науково-технічного та організаційного прогресу, досягнуте за рахунок підвищення технічного та технологічного рівня виробництва, організаційної системи управління, швидкої модернізації обладнання);
- удосконалення організаційної структури шляхом перегляду повноважень кожного працівника підприємства;
- вдосконалення структури виробництва, зокрема підвищення коефіцієнтів завантаження та оборотності;
- підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг за рахунок підвищення якості товарів та послуг;
- розвиток та вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства [4].

При аналізі фінансового стану підприємства необхідно знати про запас його фінансової стійкості (зону безпеки). Для цього перш за все витрати

підприємства залежно від обсягу виробництва та реалізації продукції необхідно розділити на дві групи: змінні та постійні.

Змінні витрати збільшуються або зменшуються пропорційно до обсягу виробництва. Це витрата сировини, матеріалів, енергії, палива, заробітна плата працівників у договірній формі оплати праці, відрахування та податки із заробітної плати та заробітку тощо.

Постійні витрати залежить від обсягу виробництва та реалізації продукції. До них відносяться амортизація основних засобів та нематеріальних активів, сума відсотків, виплачених за банківськими кредитами, орендна плата, витрати на управління та організацію виробництва, заробітна плата персоналу підприємства на погодинній основі тощо.

Постійні витрати разом із прибутком становлять граничний прибуток підприємства.

Поділ витрат на постійні та змінні та використання показника маржинального доходу дозволяє розрахувати маржу рентабельності, тобто суму виручки, яка необхідна для покриття всіх постійних витрат підприємства. Прибутку не буде, але й збитків також не буде. Рентабельність за такої виручки дорівнюватиме нулю.

В економічній літературі існують різні підходи щодо визначення сутності оборотних коштів. Деякі економісти спрощено трактують їх як "предмети праці", "матеріальні активи", "оборотні гроші". Найчастіше можна зустріти два визначення обігового капіталу.

По-перше, оборотні кошти - це кошти, які вкладають у оборотні кошти та фонди звернення для забезпечення безперервного виробництва та реалізації продукції, що випускається.

По-друге, оборотні активи - це активи, які можуть бути перетворені на гроші протягом одного виробничого циклу або одного календарного року. Таке визначення деякі автори дають терміну «оборотний капітал». Це

свідчить про тотожність, на думку, понять - оборотний капітал і оборотний капітал.

У зарубіжній економічній літературі деякі автори визначають оборотний капітал як поточні активи за вирахуванням короткострокових зобов'язань. Отже, дається визначення власного оборотного капіталу.

Загалом поняття «капітал» виступає у трьох формах: грошової, продуктивної та товарної. Найбільш широке, загальне поняття капіталу відповідає його грошовій формі. В економічній теорії «грошовий капітал» розглядається як вартісна форма всього капіталу, а не лише як певна сума грошей, яка спрямовується у процесі господарської та підприємницької діяльності на придбання засобів виробництва та предметів праці.

Оборотний капітал проходить три стадії обігу: грошову, виробничу та товарну. На першому етапі при авансуванні коштів здійснюється придбання та накопичення необхідних товарно-матеріальних запасів.

У процесі виробництва авансуються витрати на виробництво продукції: у розмірі вартості використаних виробничих запасів, переданої вартості основних засобів, вартості самої праці (оплати праці та пов'язаних із нею витрат). Виробничий етап обігу оборотних засобів закінчується випуском готової продукції, після чого розпочинається етап реалізації.

На третьому етапі авансування коштів продовжується доти, доки товарна форма вартості не перетвориться на гроші. Надходження виручки від продажу свідчить про корисність створеної суспільством вартості та відтворення авансованих у ньому коштів. Грошова форма, що купується оборотним капіталом на третій стадії кругообігу, є водночас початковою стадією наступного обороту капіталу.

Склад та розміщення оборотних коштів залежить від сфери, в якій він працює: виробництво, торгівля та посередництво, послуги (у тому числі грошові).

У виробничій сфері оборотні кошти (оборотні кошти) авансуються в оборотні та оборотні фонди.

До виробничих активів відносяться: сировина, основні та допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини для ремонту, малоцінні та швидкозношувані вироби, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів.

Оборотними фондами є залишки готової продукції складах підприємств, товарів, відвантажених, але з оплачених покупцями, залишки коштів підприємств на розрахунковий рахунок у банку, касі, у розрахунках, в дебіторську заборгованість, і навіть укладені короткостроково. термінових цінних паперів.

Таким чином, оборотні кошти - це кошти, авансовані в оборотні та оборотні фонди для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку.

Співвідношення оборотних засобів у сфері виробництва та у сфері обігу неоднаково у різних галузях народного господарства. Це особливостями організації виробництва, постачання, збуту, і навіть системи розрахунків. Для забезпечення безперервності процесу виробництва та реалізації продукції необхідно досягти оптимального співвідношення оборотних засобів у сфері виробництва та обігу. При цьому підприємство зацікавлене у скороченні оборотних коштів у сфері обігу за рахунок удосконалення системи постачання, раціональніших форм оплати праці.

Збільшення частки дебіторської заборгованості нібито свідчить про покращення збуту продукції, прискорення оборотності обігових коштів. Але це відбувається на тлі скорочення запасів, тобто на тлі скорочення обсягів виробництва.

Зменшення залишку коштів свідчить не так про високий рівень управління грошовими потоками на підприємствах, як про гостру нестачу цих коштів через інфляцію, кризу неплатежів, недосконалість податкової політики.

В Україні найбільше зниження частки коштів у складі оборотних коштів зафіксовано у 2003 р. Саме цього року інфляція досягла найвищих масштабів.

Основним завданням аналізу джерел коштів підприємства є вивчення та оцінка: змін, що відбулися у структурі всіх джерел коштів і, зокрема, у структурі власного та позикового капіталу, наявності власних оборотних коштів та їх частки у сумі власних коштів та у матеріальних оборотних коштах на кінець звітного періоду проти його початком; раціональність формування структури джерел коштів; "ціни" джерел коштів; показники, що характеризують ринкову стійкість підприємства

Для аналізу змін у структурі джерел всіх коштів підприємства визначають частку власних та позикових коштів у загальній сумі на початок та кінець звітного періоду та порівнюють отримані показники.

Результати аналізу джерел капіталу повинні показати, на якому переважно капіталі працює підприємство - власному чи позиковому, чи не прихований у структурі, що склалася, ризик для інвесторів, чи ця структура сприятлива для ефективного використання капіталу.

З огляду на те, що оборотні активи беруть участь у поточній мобільній діяльності підприємства, насамперед необхідно перевіряти їх неефективне використання.

Оборотні активи, беручи участь у поточній діяльності, роблять кругообіг: створення матеріальних запасів, незавершене виробництво, готова продукція, реалізована продукція.

Необхідно мати на увазі, що процес створення і реалізації продукції, робіт, послуг має об'єктивні причини – специфіка продукції, що випускається, особливості технологічного процесу, масштабність виробництва і т.д. Виходячи з цього, ефективного використання своїх оборотних активів для кожного підприємства є індивідуальним. Але узагальнюючими критеріями ефективного використання оборотних активів підприємства служать показники – кількість їх оборотів за аналізований

період і дні одного обороту. Причому знаходяться ці показники в зворотній залежності: чим більше кількість оборотів, тим менше днів в одному обороті.

Для розрахунку днів одного обороту оборотних активів розраховується показник оборотності в днях:

$$O_{\text{дні}} = D : K_{\text{об}} , \quad (3.6)$$

де, D – кількість днів в аналізованому періоді;

$K_{\text{об}}$ - коефіцієнт оборотності в днях.

Кількість оборотів у періоді характеризується коефіцієнтом оборотності:

$$K_{\text{об}} = B : OA , \quad (3.7)$$

де, B – виручка від реалізації продукції;

OA – середня вартість оборотних активів.

Якщо порівняти дні одного обороту в звітному періоді з днями одного обороту в попередньому періоді, то можна виявити суму або вивільнених, або додатково залучених оборотних активів.

Уповільнення оборотності означає збільшення днів обороту і веде до додаткового залучення коштів для продовження фінансово – господарської діяльності підприємства.

Прискорення оборотності означає скорочення днів обороту і веде до додаткового вивільнення коштів для продовження фінансово – господарської діяльності підприємства.

Залучення (вивільнення) засобів в оборот розраховується по наступній формулі:

$$B(\text{ДЗ}) = I_{\text{про дні}} \times (O_{\text{вр}} : D) \quad (3.8)$$

де, $I_{\text{про дні}}$ - зміна оборотності оборотних активів;

$O_{\text{вр}}$ – одноденна виручка від реалізації в звітному періоді.

Для характеристики ефективності використання окремих видів оборотних активів, що входять до їх складу, зокрема запасів, розраховуються наступні показники:

✓ коефіцієнт оборотності запасів = витрати підприємства : середня величина матеріальних запасів, в разях;

✓ середня величина запасів = (залишки запасів на початок року + залишок запасів на кінець року) : 2;

✓ термін збереження запасів = 360 : коефіцієнт оборотності запасів.

Якщо аналіз днями показує збільшення терміну зберігання запасів у звітному році порівняно з попереднім, це означає накопичення запасів.

Для перевірки оборотності всіх коштів підприємства розраховується показник обсягу продажу на 1 грн. середньорічна вартість майна. Цей показник характеризує скільки разів за звітний період відбувався повний цикл виробництва та обігу, тобто скільки на 1 грн. економічні кошти віддано продаж.

Основною ознакою підвищення рівня ефективності використання основних фондів підприємства є зростання обсягів виробництва. Кількість продукції при існуючих розмірах виробничого апарату залежить, з одного боку, від фонду часу продуктивної роботи машин і обладнання протягом дня, місяця або року, тобто від екстенсивного їх завантаження, і з іншого боку, на ступінь використання знарядь праці одиницю часу. (інтенсивне) навантаження). Отже, всю сукупність технічних, організаційних та економічних заходів щодо кращого використання основних фондів підприємства можна поділити на дві групи: збільшення екстенсивного завантаження; 2) збільшення інтенсивного навантаження.

Однак слід зазначити дві важливі обставини: по-перше, якщо екстенсивне завантаження машин та обладнання обмежується лише календарним фондом часу, то можливості збільшення інтенсивного завантаження обладнання, його продуктивності практично не так обмежені; по-друге, здійснення екстенсивних заходів, зазвичай, вимагає капітальних витрат, а підвищення рівня інтенсивного використання виробничого апарату пов'язані з значними капіталовкладеннями; проте останні щодо швидко окупаються з допомогою додаткового економічного ефекту, одержуваного внаслідок інтенсифікації.

Істотним резервом підвищення продуктивності виробничого обладнання є максимально можливе скорочення простоїв. На підприємствах з дискретним виробництвом кількість техніки, що не використовується протягом дня, нерідко сягає 15-20% парку, а внутрішньозмінні простої становлять 10-15% робочого часу. Це призводить до: неузгодженості пропускної спроможності окремих цехів та ділянок; незадовільна організація технічного та профілактичного обслуговування та ремонту обладнання; нестача працівників певних професій; перебої у забезпеченні робочих місць матеріалами, електроенергією, комплектуючими, обладнанням, пристроями, підйомно-транспортними засобами.

3.2. Роль ділової активності підприємства у зростанні його доходів

Ділову активність підприємства можна визначити як мотивований на макро- та мікрорівні процес управління ефективністю економічної діяльності суб'єктів економічних відносин, спрямований на забезпечення їх розвитку, збільшення зайнятості та ефективне використання всіх видів ресурсів з метою досягнення ринкової конкурентоспроможності та формування сучасного інноваційного та інвестиційного потенціалу суб'єктів ринку. . відносин та народного господарства загалом [1, с.364].

Ділова активність відбиває рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів й те водночас характеризує якість управління, і навіть потенціал розвитку підприємства.

У широкому значенні під діловою активністю розуміється весь комплекс зусиль, спрямованих на просування компанії на ринках товарів, праці та капіталу. У контексті аналізу фінансово-господарську діяльність під цим терміном розуміється вже поточна виробничо-комерційна діяльність підприємства. В даному випадку словосполучення «ділова активність» є, мабуть, не зовсім вдалим перекладом англійського терміна «ділова активність», що характеризує відповідну групу коефіцієнтів із системи показників оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання.

Оцінка ділової активності передбачає визначення результатів діяльності підприємства шляхом застосування комплексної оцінки ефективності використання виробничих та фінансових ресурсів, що формують оптимальне співвідношення темпів зростання основних показників, а також визначення проміжних та кінцевих результатів діяльності.

Аналіз ділової активності підприємства здійснюється шляхом розрахунку наступних основних показників (коефіцієнтів): коефіцієнт оборотності активів (розраховується як коефіцієнт чистого виторгу)

від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньої величини балансу підприємства та характеризує ефективність використання підприємством усіх існуючих ресурсів незалежно від джерел їх залучення); коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (розраховується як відношення чистого виторгу від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини дебіторської заборгованості та показує швидкість обороту дебіторської заборгованості підприємства за аналізований період, розширення або зменшення наданого комерційного кредиту підприємством); коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини кредиторської заборгованості та показує швидкість обороту кредиторської заборгованості підприємства за аналізований період, збільшення або зменшення комерційного кредиту, наданого підприємству); термін погашення дебіторської та кредиторської заборгованості (розраховується як відношення тривалості звітного періоду до коефіцієнта оборотності дебіторської чи кредиторської заборгованості та показує середній термін погашення дебіторської чи кредиторської заборгованості підприємства); коефіцієнт оборотності запасів (розраховується як відношення вартості реалізованих товарів до середньорічної вартості запасів та характеризує швидкість реалізації товарно-матеріальних запасів

підприємства); тривалість операційного циклу (визначається як сума періоду дебіторської заборгованості)

заборгованість (у днях) та період обороту запасів (у днях)); тривалість касового циклу (визначається як тривалість операційного циклу з відрахуванням періоду обороту кредиторську заборгованість);

коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) (розраховується як

відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної вартості основних засобів та відображає ефективність використання основних засобів підприємства); період оборотності чистих оборотних коштів (розраховується як відношення

кількість днів на рік до коефіцієнта чистої оборотності оборотних коштів); Коефіцієнт чистої оборотності оборотного капіталу (визначається як

відношення чистого доходу від продажу до суми чистих оборотних коштів, у середньому за період); коефіцієнт оборотності власного капіталу (розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини власного капіталу та показує ефективність використання власного капіталу підприємства).

Аналіз ділової активності компанії проводиться на якісному та кількісному рівнях. Якісний рівень оцінки може бути отриманий в результаті порівняння діяльності даного підприємства з підприємствами такого самого типу з точки зору використання капіталу. Такі якісні критерії: широта ринків збуту; наявність експортної продукції; наявність унікальної продукції, техніко-економічні параметри якої перевершують чи відповідають світовим аналогам; репутація компанії; стійкість відносин із клієнтами, партнерами тощо.

Кількісна оцінка та аналіз ділової активності здійснюється за двома напрямками: ступінь виконання плану на основі показників, що забезпечують задані темпи зростання; рівень ресурсефективності. Для прийняття ефективних управлінських рішень та оцінки впливу середовища, в якому

працює підприємство, необхідний постійний пошук оптимальних співвідношень між сукупністю економічних ресурсів та величиною економічних вигод, що отримуються за допомогою цих ресурсів [9, с. 214].

У зв'язку з цим важливість аналізу ділової активності полягає у формуванні економічно обґрунтованої оцінки ефективності та інтенсивності використання ресурсів підприємства та виявленні резервів їх залучення. Аналіз ділової активності важливий з трьох причин: по-перше, розмір річного обороту залежить від швидкості обороту коштів; по-друге, відносна величина умовно-постійних витрат пов'язана з величиною обороту, а, отже, і з оборотністю: чим швидше оборотність, тим менші ці витрати припадають на кожен оборот. По-третє, прискорення оборотності на тій чи іншій стадії обігу коштів тягне за собою прискорення оборотності на інших стадіях, а також призводить до вивільнення коштів, які можуть бути використані в інших сферах діяльності підприємства.

Кошти суб'єктів господарювання перебувають у постійному русі, переходячи з однієї стадії до іншої. Чим швидше відбувається звернення, тим більше продукції компанія може зробити та продати у встановленому розмірі. Уповільнення обороту вимагає додаткових вкладень і може спричинити погіршення фінансового становища підприємства.

Ефект, що досягається внаслідок прискорення оборотності, виражається як

насамперед у збільшенні обсягу випуску продукції і на розміру прибутку без додаткового залучення фінансових ресурсів. З іншого боку, збільшення оборотності відбиває збільшення економічного потенціалу підприємства, оскільки дозволяє звільнити частину оборотних засобів.

власні потреби (зокрема, у розвиток виробництва). Оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси (засоби), дозволяє аналіз ділової активності, оскільки саме він визначає платоспроможність, фінансову стійкість та стійкість суб'єкта господарювання.

Наступним важливим блоком аналізу ділової активності підприємств є визначення оптимального співвідношення власного та позикового капіталу та ефективності їх використання. Характеристики ефективності використання капіталу відображають швидкість його руху та повернення.

Ефективність капіталу найкраще характеризується його прибутковістю. Для оцінки використання капіталу підприємства доцільно використовувати метод подовжують факторних систем, згідно з яким рентабельність капіталу визначається двома факторами: чистою рентабельністю реалізації продукції та оборотністю капіталу. Факторний аналіз дозволяє виявити резерви підвищення рентабельності капіталу. Рівень рентабельності власного капіталу можна підвищити за рахунок залучення в обіг позикового капіталу, процентна ставка за яким буде меншою за рентабельність підприємства. Це поняття у фінансовій літературі отримало назву «ефект фінансового важеля» [7, с. 296].

Цей інструмент доцільно використовувати для формування оптимальної структури капіталу. Він дозволяє розрахувати плече фінансового важеля, тобто частку позикового капіталу, яка збільшить рентабельність власного капіталу підприємства. Результати аналізу капіталу мають показати, наскільки ефективно сформовано його структуру, який ступінь ризику існує для інвесторів, чи підприємство є фінансово стійким. Для покриття потреби у фінансових ресурсах, що тимчасово зросла, підприємство, як правило, використовує банківські кредити.

Важливим компонентом оцінки ділової активності підприємств є аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості [10, с.262]. Розмір дебіторську заборгованість визначається умовами підприємства за розрахунками зі своїми покупцями. Пом'якшення цих умов має як переваги, і недоліки. До переваг відноситься зростання обсягу продажу та прибутку, а до недоліків - відсутність оборотних коштів, уповільнення оборотності капіталу, поява можливості збільшення суми безнадійної заборгованості.

Отже, підприємство має бути зацікавлене у скороченні строків платежів за рахунок удосконалення розрахунків, своєчасного оформлення розрахункових документів, передоплати, запровадження вексельної форми розрахунків. У процесі аналізу оборотних засобів підприємства вивчаються динаміка, склад, структура, передумови та терміни виникнення дебіторської заборгованості.

Методика аналізу кредиторської заборгованості включає вивчення складу, динаміки та термінів її виникнення; вивчення наявності, частоти та причин виникнення заборгованості перед бюджетом, постачальниками, працівниками; встановлення суми пені, сплаченої за прострочення платежу.

Оскільки кредиторська заборгованість є, зазвичай, джерелом дебіторську заборгованість, з аналітичних цілей їх зіставляють за розмірами шляхом складання розрахункового балансу. Значне перевищення кредиторської заборгованості порівняно з дебіторською може бути наслідком неплатоспроможності підприємства, його нездатності вчасно сплатити свої зобов'язання або бажання відстрочити виплату коштів, використовуючи їх як джерело фінансування.

В економічній літературі пропонується аналізувати дебіторську та кредиторську заборгованість, зіставляючи темпи їх зростання з темпами зростання виручки від продажу. Перевищення темпи зростання останніх є позитивною тенденцією. Таким чином, оцінка ділової активності полягає у вивченні спроможності підприємства мобілізувати фінансові ресурси з різних джерел, а також ефективно їх використовувати, забезпечуючи зростання прибутку та капіталу. Оцінка ділової активності вимагає вдосконалення методичного забезпечення у бік ефективнішого використання оціночних коефіцієнтів та обов'язкового обліку специфіки діяльності підприємств в оцінці ділової активності.

Основними способами підвищення ділової активності є:

1. Зростання продуктивності праці за рахунок преміювання працівників та підвищення їх мотивації;

2. Оптимізація матеріаломісткості виробництва (раціоналізація витрат сировини та матеріалів, максимальне використання залишків сировини);

3. Подальше раціональне використання природних ресурсів (заощадження водних ресурсів).

Визначальними областями підвищення ділової активності є

1. Наголос на науково-технічний та організаційний прогрес (підвищення технічного та технологічного рівня виробництва, організаційних систем управління, форм та методів організації діяльності, її планування та мотивації);

2. Удосконалення структури виробництва підприємств, зокрема підвищення коефіцієнта завантаження за рахунок збільшення обсягу виробництва;

3. Підвищення якості та конкурентоспроможності продукції (послуг);

4. Комплексний розвиток та вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств;

5. Скорочення тривалості операційного та касового циклів;

6. Підвищення ефективності використання майна;

7. Максимізація прибутку;

8. Пошук нових ринків.

Ефективність діяльності підприємства багато в чому залежить від розробленої системи способів та напрямів їх реалізації, раціоналізації рівня ділової активності та своєчасності прийняття оперативних управлінських рішень. Зростання ділової активності підприємства полягає, насамперед, у підвищенні ефективності використання ресурсів підприємства за рахунок прискорення оборотності ресурсів та скорочення періоду їх оборотності. Підвищення ділової активності залежить від збільшення грошового потоку за рахунок встановлення чітких договірних умов постачання та платіжної дисципліни, раціональної організації збуту готової продукції, використання прогресивних форм оплати, своєчасного оформлення документації та прискорення її руху, налагодженого транспорту тощо.

Підприємство може досягти підвищення ефективності використання ресурсів за рахунок скорочення операційного та фінансового циклів. Напрями їх скорочення пов'язані із скороченням виробничого циклу, зменшенням тривалості оборотності дебіторської заборгованості, збільшенням тривалості оборотності кредиторської заборгованості [3, с. 73].

Для підвищення ділової активності підприємства важливо оптимізувати обсяги дебіторської заборгованості. І тому компанія може залучати установи, які займаються стягненням боргів, за наявності документального підтвердження; продати дебіторську заборгованість факторингової компанії чи банку; виставляти рахунки покупцям одночасно під час продажу великої кількості товару; страхувати кредити для захисту від значних втрат за безнадійними боргами; сформувати системи штрафних санкцій за невчасне виконання зобов'язань[4].

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши підходи до визначення та оцінки ділової активності підприємства, встановлено, що ділова активність підприємства є однією з важливих характеристик функціонування та розвитку підприємства. Відсутність єдиного підходу до її визначення свідчить, що категоріальний апарат цієї важливої економічної категорії ще сформований. Причому відзначимо його комплексний характер, який би всі сфери діяльності підприємства (виробництво, збут, фінанси). Виділяють три типи ділової активності, які пов'язані з трьома фінансово-економічними ситуаціями на підприємстві: висока ділова активність є ознакою нормального стану, середня – проблемна та низька – кризова. Перспективами досліджень у цій галузі є визначення меж рівнів ділової активності та ув'язування їх із виробничо-економічною ситуацією на підприємстві.

Нині з переходом економіки на ринкові відносини зростає самостійність підприємств, їхня економічна та юридична відповідальність. Важливість фінансової стійкості суб'єктів господарювання різко зростає. Усе це значно підвищує роль аналізу їхнього фінансового становища: наявності, розміщення та використання коштів.

Особливістю формування цивілізованих ринкових відносин в Україні є посилення впливу таких факторів як жорстка конкуренція, технологічні зміни та постійне вдосконалення методів технічної обробки економічної інформації. Середовище, в якому працюють вітчизняні підприємства, характеризується постійними нововведеннями у податковому законодавстві, змінами відсоткових ставок та обмінних курсів, а також різкими коливаннями цін на ресурси та відносно високим рівнем інфляції.

Аналіз ділової активності є основним етапом в оцінці фінансового стану компанії. У результатах такого аналізу зацікавлені як внутрішні, так і зовнішні користувачі інформації (до перших належать власники та фахівці підприємства, кредитори, постачальники, покупці, податкові органи, до інших - суб'єкти, безпосередньо зацікавлені в діяльності підприємства, а за

договорами, що захищають його інтереси або інтереси користувачів інформації першої групи – консультантів, юристів, профспілок.)

Аналіз ділової активності дозволяє виявити, наскільки ефективно підприємство використовує власний кошт.

Оцінка господарську діяльність має відбуватися за всіма видами фінансово-господарську діяльність підприємства, що у своє чергу допоможе всебічно оцінити ефективність використання підприємством своїх ресурсів із формування позитивного фінансового результату та отримання прибутку. . Тому вирішення проблеми підвищення рівня ділової активності можна активно вирішувати шляхом удосконалення діяльності підприємства за такими напрямками: виробництво, маркетинг та фінанси. Перспективами подальших досліджень у цій галузі є визначення інформаційно-інструментального забезпечення оцінки ділової активності.

Отже, в сучасних економічних умовах ділову активність підприємства відводиться ключове місце, оскільки вона є комплексною характеристикою та визначає його конкурентоспроможність на ринку. Саме від ділової активності підприємства залежить ефективність використання його ресурсів, що можливо при правильній постановці пріоритетів та цілей. Керівники та фінансисти підприємства повинні проводити достовірну оцінку ділової активності, що, своєю чергою, позитивно вплине на ефективність роботи підприємства, своєчасно виявляти негативні тенденції та не допускати їх у майбутньому.

Що стосується ефективності формування та використання кредиторської заборгованості підприємства, то вона полягає у забезпеченні своєчасного нарахування та виплати вхідних до неї коштів. Важливим напрямом визначення джерел погашення короткострокових фінансових зобов'язань підприємства. Слід зазначити, що зменшення обсягу кредиторської заборгованості для скорочення фінансового циклу

підприємства допустимо до рівня, що не впливає на фінансову стійкість підприємства.

Отже, ділова активність підприємства у ринкових умовах стає невід'ємною характеристикою суб'єкта господарювання з точки зору її відповідності об'єктивним економічним умовам. Основними напрямками зростання ділової активності підприємства є скорочення періоду операційного та касового циклів, підвищення ефективності використання майна, максимізація прибутку, підвищення конкурентоспроможності продукції, пошук нових ринків збуту та інші напрямки.

Для функціонування в ринковому середовищі кожне підприємство зобов'язане забезпечувати ефективне використання і прискорення оборотності активів, підтримувати на достатньому рівні свою платоспроможність і ліквідність балансу. Політика управління активами підприємства є необхідною складовою при визначенні ефективності їх використання. Розрізняють три типи політики комплексного оперативного управління оборотними активами: агресивну, консервативну і помірковану.

При управлінні оборотними активами необхідно комплексно оцінювати їх позитивні та негативні сторони порівняно з необоротними активами.

На кінець 2019 р. джерела формування зросли на 150,0 тис. грн. Поточні зобов'язання та кредиторська заборгованість у порівнянні з базовим 2019 р. де їх суми склали 100,4 тис. грн. та 145,7 тис. грн. зросли на кінець 2021 р. і дорівнювали 375,0 тис. грн. (118,4 %) та 156,0 тис. грн. Джерела формування капіталу на кінець 2020 р. в цілому зросли до позначки 17561,0 тис. грн. (1,5 %). В свою чергу власний капітал продемонстрував відносну стабільність, зменшившись лише на 18,0 тис. грн. або 0,1 %.

У 2021 р. порівняно з 2019 р. власні оборотні кошти зросли на 354,9 тис. грн. короткострокові зобов'язання збільшилися на 300,0 тис. грн. Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування дорівнював 0,775.

З 2019 р. по 2021 р. видно, що підприємство має кризовий фінансовий

стан. Зменшився коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування на 0,082, що у 2019 р. становив 0,675. В підсумку збільшилася сума нестачі відповідних джерел формування.

Приріст основних засобів на кінець 2021 року сягнув 450,0 тис. грн. Темпи зростання та темпи зростання становлять 105,6% та 5,6% відповідно. У цьому коефіцієнт корисного використання основних засобів змінився. Норма зношування основних засобів збільшилася з 85,5% на початок 2021 року до 83,2% на кінець року. З 2020 року у структурі необоротних активів суттєво переважають матеріальні інноваційні активи. Висока частка інноваційних матеріальних активів у складі необоротних активів та високі темпи їхнього зростання свідчать про інноваційний характер стратегії розвитку підприємства.

Управління операційними активами компанії – це система принципів та методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з їх формуванням, ефективною реалізацією в операційній діяльності компанії та організацією їхнього обороту. Метою управління оборотними активами підприємства є збільшення його ринкової вартості. У реалізації цієї мети управління оборотними коштами підприємства спрямовано рішення основних завдань. Всі завдання управління оборотними активами підприємства тісно взаємопов'язані, хоча деякі з них мають різний характер. Тому у процесі управління оборотними активами окремі завдання слід систематизувати між собою за критерієм можливого збільшення ринкової вартості підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Албул А.А. Формування стратегії запобігання банкрутства у промисловості: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Одеса, 2003. 212 с.
2. Андрущак Є.М. Діагностика банкрутства українських підприємств. *Фінанси України*. 2004. № 9. С. 118-124.
3. Андрущак Є.М. Реорганізація як засіб вирішення проблеми банкрутства підприємств. *Регіональна економіка*. 2006. №1. С. 83-89.
4. Аранчій В. І. Фінанси підприємств. Конспект лекцій : навч. посіб. / В. І. Аранчій, В. Д. Чумак, Л. В. Черненко. К. : ВД „Професіонал”, 2005. 400 с.
5. Бабич Л.М. Актуальні проблеми удосконалення організаційно-методичного механізму запобігання банкрутству на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 4. С. 71-75.
6. Багацька К.В. Проблемні питання визначення санаційної спроможності підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2005. №1. С. 56-62.
7. Баліцька В.В. Загальна фінансова позиція суб'єктів господарювання України: статистична оцінка. *Статистика України*. 2007. № 2. С. 26-30.
8. Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств. *Фінанси України*. 2007. № 4. С. 113-118.
9. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 592 с.
10. Білоконь Т.М. Вдосконалення механізмів санації вітчизняних підприємств. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2005. № 6. С. 79-84.
11. Білошкурський О.В. Особливості діагностики кризового стану підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 3 (45). С. 86-89.
12. Благодетелева-Вовк С.Л. Управління фінансовою санацією підприємств: навч. посіб. К. : Ніка-Центр, 2006. 248 с.

13. Булович Т. Методичні підходи до оцінки санаційної спроможності підприємства. *Економіст*. 2009. № 3. С. 44-47.
14. Буряковський В.В. Фінанси підприємств: навч. посібник / В.В. Буряковський, В.Я. Кармазин, С.В. Каламбет. Дніпропетровськ: Пороги, 2006. 246 с.
15. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2003. 504 с.
16. Вечірко І.О. Особливості проведення процедури санації в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. №11. С. 182.
17. Волик Н.Г. Механізм оцінки фінансового стану підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2007. № 1. С. 81-83.
18. Драгомарецька Н.В. Аналіз фінансового стану як передумова ефективного управління підприємством. *Розвиток фінансово-кредитної системи України в умовах ринкової трансформації: Матеріали першої Всеукраїнської наук.-практ. конф. 26-27 лютого 2003 р. Вінниця : „Універсум”, 2003. С. 275-277.*
19. Єфремова Н.Ф. Економічний зміст фінансової стійкості підприємства та фактори впливу на її рівень. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 15. С. 46-49.
20. Жилінська Л.О. Шляхи покращення фінансового стану підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2011. № 2. С. 220-225.
21. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник. К. : Знання, 2007. 1072 с.
22. Зятковський І.К. Бюджет підприємства як інструмент управління фінансовими ресурсами. *Фінанси України*. 2009. № 7. С. 22-26.
23. Івженко А.С. Основні напрямки удосконалення механізму санації підприємств за сучасних економічних умов. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 4 (82). С. 142-148.

24. Коваленко Д.І. Санація як форма реструктуризаційних процесів на промислових підприємствах України. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 12 (90). С. 92-106.
25. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л.О. Ковааленко, Л.М. Ремньова. К. : Знання, 2005. 485 с.
26. Коваль Л.П. Про застосування процедур банкрутства до сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2007. № 6. С. 84-87.
27. Козляченко О.М. Інформаційне забезпечення процедури банкрутства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 10 (100). С. 220-226.
28. Колісник М.К. Фінансова санація і антикризове управління підприємством : навч. посіб. К. : Кондор, 2007. 272 с.
29. Копилюк О.І. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 168 с.
30. Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. для студентів ВНЗ. К. : Кондор, 2008. 366 с.
31. Лащик І.І. Аналіз методик діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства підприємств: переваги, недоліки, напрями, вдосконалення. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2009. № 5 (46). С. 54-59.
32. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 580 с.
33. Лігоненко Л.О. Проблеми оцінки в контексті завдань антикризового управління діяльністю підприємств. *Державний інформаційний бюлетень про приватизацію*. 2005. № 1. С. 72-74.
34. Мар'яненко Л.В. Особливості та передумови провадження санаційних процесів на підприємствах України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2007. № 10. С. 14-21.
35. Мержа Н.В. Аналіз ймовірності банкрутства підприємств в економіці України. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 9 (51). С. 65-69.

36. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій (оновлені). *Державна податкова адміністрація України*. К.: ГУЕА, 2005. 163 с.

37. Сокирянська І.А. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства. *Фінанси України*. 2009. № 1. С. 89-93.

38. Співак А.Є. Проблеми регулювання банкрутства підприємств чи відновлення їх платоспроможності в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2005. №12. С. 56-59.

39. Статистика підприємств : навч. посіб. / С. О. Матковський, О. С. Гринькевич, О. З. Сорочак та ін. ; за ред. С. О. Матковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Алерта, 2013. 560 с.

40. Стельмащук Ю.А. Методи діагностики фінансового стану і схильності підприємства до банкрутства. *Економіка АПК*. 2007. № 2. С. 78-86.

41. Терещенко О.О. Санація підприємств у світлі нового законодавства про фінансову неспроможність. *Економіка України*. 2000. № 11. С. 31-36.

42. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2000. 412 с.

43. Тимчишин-Чемерис Ю. В., Гвоздь С. І. Поняття ділової активності підприємства та напрями її підвищення. *Наука онлайн*. 2015. № 14. С. 161–170

44. Тітов М.І. Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти / за наук. ред. В.М. Гайворонського. Х.: Фірма "Консум", 1997. 192 с.

45. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз бізнесу : навч. посіб. / Ю.М. Тютюнник. Полтава : ІнтерГрафіка, 2004. 288 с.

46. Шапурова О.О. Політика антикризового управління при загрозі банкрутства. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 8 (86). С. 147-154.

47. Шершньова З.Є. Антикризове управління підприємством: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. К. : КНЕУ, 2004. 196 с.